

Ведаць традыцыі і гісторыю

20 красавіка адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Закранаючы тэму развіцця музейных устаноў і актывізацыі іх дзейнасці ў накірунку пошуку новых форм працы, міністр звярнуў увагу на досвед наведвання Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту, дзе супрацоўнікі міністэрства працавалі падчас рэспубліканскага суботніка 17 красавіка. Ёсць меркаванне, што пры музеі варта стварыць падсобную гаспадарку, што дазволіла б наведвальнікам яшчэ глыбей адчуць атмасферу традыцыйнай беларускай вёскі, з якой многія прадстаўнікі маладога пакалення часта ўжо зусім не знаёмыя.

Таксама абмяркоўваліся пытанні арганізацыі мерапрыемстваў у рамках плана адзначэння Года народнага адзінства, між іншага — арганізацыя тэматычных экскурсійных маршрутаў па гістарычных мясцінах, звязаных з падзеямі міжваеннага перыяду мінулага стагоддзя, запланаваныя здымкі відэаролікаў, дакументальных і мастацкіх фільмаў на вышэйзгаданую тэму, а таксама добраўпарадкаванне і стварэнне новых мемарыялаў, прысвечаных гэтаму гістарычнаму перыяду сярод якіх — памятны знак на месцы канцэнтрацыйнага лагера ў Бяроза-Картузскай і мемарыял “Уз’яднанне” ў Мінску.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

22 красавіка адбылася сустрэча міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з калектывам рэдакцыі газеты “Культура” і часопіса “Мастацтва”, прымеркаваная да Адзінага дня інфармавання. Падчас гутаркі закраліся пытанні захавання гістарычнай памяці аб падзеях Вялікай Айчыннай вайны, недапушчэння скажэння гісторыі, выхавання ў грамадзян, і асабліва моладзі, патрыятызму, грунтоўчыся на праўдзе аб падзеях айчыннай гісторыі і пашане да духоўнай спадчыны народа. Таксама на сустрэчы былі абмеркаваныя перспектывы развіцця сферы культуры, яе актуальныя праблемы і планы далейшай работы па інфармаванні насельніцтва аб усіх накірунках культурнага жыцця краіны.

КУЛЬТУРА ШТОГТЫДНЬВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСТУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецтва з кастрычніка 1991 года.

Знавалічкі — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юры КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШУНЬКА; **рэдактар аддзела**: Яўген РАЎІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Эмілер ЮРКЕВІЧ; **нагляд** ВУНЦІБЭЧ, **назва** КУДЭЖКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юры МАРЫКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандант**: Пётр ВАСІЛЕУСКІ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД.
Сайт: www.kimpres.by; E-mail: kultura@ut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавчкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнасна імя і імя на бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпартна, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рэалізацыі не рэдакцыйныя і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2021. Наклад 3022. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Папісаная ў друку 23.04.2021 у 19.00. Замова 1015.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку””.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Меры па развіцці кінематаграфіі прыняты ў Беларусі

16 красавіка Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнка падпісаў Указ № 146, накіраваны на дзяржаўнае ўмяшчэнне і стварэнне ўмоў для развіцця кінематаграфіі.

Партал pravo.by (19.04.2021) паведамляе, што Указам вызначана, на што накіроўваюцца сродкі рэспубліканскага бюджэту, якія выдзяляюцца Міністэрствам культуры на кінематаграфію. Сярод кірункаў:

- вытворчасць фільмаў у гульнівай, негульнівай, анімацыйнай і змяшанай формах, уключаючы іх рэкламу, выраб лічбавага фармату фільмаў, выраб копіяў фільмаў для здычкі ў архіў, а таксама вытворчасць кіналетапісаў;
- стварэнне і экспертыза літаратурных сцэнарыяў фільмаў, набывшчы маёмасных правоў на літаратурныя сцэнарыі фільмаў;
- субітраванне, дубляванне і

(або) ціплакаментаванне фільмаў на дзяржаўныя і замежныя мовы;

• прадастаўленне субсідый дзяржаўным арганізацыям кінематаграфіі, якія ажыццяўляюць вытворчасць фільмаў.

Міністэрства культуры вызначае аб’ём сродкаў рэспубліканскага бюджэту, што накіроўваюцца на вытворчасць фільмаў:

- для нацыянальных, дэбютных і аўтарскіх фільмаў, кінаальманахаў студэнцкіх фільмаў, фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі, кіналетапісаў — да 100 працэнтаў (уключна) сродкаў ад кошту фільма, кіналетапісу;
- для фільмаў, якія не ўвайшлі ў вышэйпаказаную катэгорыю, — да 70 працэнтаў (уключна) ад кошту фільма.

Прававым актам прадугледжана і зацвярджэнне Палажэння, якім устаноўлены парадак і ўмовы накіра-

вання сродкаў рэспубліканскага бюджэту на фінансаванне вытворчасці фільмаў, кіналетапісаў, размеркавання маёмасных правоў на фільмы, кіналетапісы, а таксама прадастаўлення субсідый дзяржаўным арганізацыям кінематаграфіі, выпалкі наступлення адказнасці за выкарыстанне сродкаў з парушэннем бюджэтнага заканадаўства.

Асноўныя палажэнні Указа ўсталяюць у сілу праз тры месяцы пасля яго афіцыйнага апублікавання.

Таксама 16 красавіка было падпісана распараджэнне Кіраўніка дзяржавы № 72рп “Аб мерах па падтрымцы рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства” Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”. Дакументам рэгламентуецца вылучэнне кінастудыі зваротнай бюджэтнай пазыкі, якая будзе накіравана на ўдасканаленне дзейнасці прадпрыемства.

Замкавая ява Гальшан

З Ашмянскага райвыканкама паведамляюць, што 6 мая мяркуецца адкрыццё адноўленай Паўночнай вежы Сапег у аграпарку Гальшаны з удзелам міністра культуры Анатоля Маркевіча.

Паводле ж інфармацыі аддзела метадычнай работы Ашмянскага раённага цэнтра культуры, тры паверхі і падвальнае памішканне ўжо амаль што гатовы для наведвання. Кожны пакой — асобная гісторыя з унікальнымі экспанатамі.

Цэнтральнае месца на адным з узроўняў паўночнай вежы займае камін, устаноўлены па тэхналогіі XVII стагоддзя. Аздабо яго выкана-

на з дапамогай вышэйшага гатунку тынкоўкі, якая пасля застывання набывае выштрываласць. У яе складзе — гіпс, мармуровая пудра, пясок і клей.

Таксама ў асобных памяшканнях раслісана частка столі і сцен. У некалькіх месцах зробленыя занджы — для таго, каб наведвальнік убачыў аўтэнтчную цэглу, з якой будаваліся замка.

На трэцім, апошнім, узроўні створана своеасабліва аглядальная пляцоўка, з якой адкрываецца прыгожы від на касцёл і панарама мястэчка. Больш дэталёва карціну можна будзе разгледзець з дапамогай спецыяльных прыстасаванняў.

Ля сцен Гальшанскага замка гасцей чакае тэатралізаванае прадстаўленне артыстаў раённага Цэнтра культуры. У мастацкіх замаўленнях яны прапануюць гасіям святы дакрануцца да гістарычных падзей мінулых стагоддзяў.

На замчышчы будуць арганізаваны майстар-класы па ганчарнай справе, разьбе па дрэве, вырабе лялек-абарогаў, вышыўцы і іншае. Прыхільнікі сярэднявечнай культуры чакае рыцарскі турнір, майстар-клас па сярэднявечных танцах і прадстаўленне батлейкі.

Пасля экскурсіі на Паўночнай вежы Гальшанскага замка госці змогуць наведаць візіт-цэнтр і набыць сувеніры, створаныя рукамі майстроў аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры.

Кіраўнікі тэатраў абмеркавалі стан спраў

У пятніцу 23 красавіка ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Я. Купалы адбылася калегія Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, прысвечаная абмеркаванню стану, праблем і перспектывы развіцця тэатральнага мастацтва ў нашай краіне.

На пасяджэнне калегіі былі запрошаны кіраўнікі, мастацкія кіраўнікі, галоўныя рэжысёры тэатраў рэспубліканскага і мясцовага падпарадкавання, начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў і Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта. Пасля ўступнага слова міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з асноўным дакладам выступіла начальнік

галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Ірына Дрыга. У асобных выступленнях пра стан спраў у падначаленых ім тэатрах расказалі дырэктар Тэатра-студыі кінаакцёра Ала Сцебакова, дырэктар Брэсцкага абласнога тэатра лялек Тамара Паўлюкевіч, дырэктар Маладзёжнага тэатра эстрады Сяргей Мядзведзеў. Абмяркоўваліся пытанні рэпертуарнай палітыкі, запаяльнасці залаў, фінансавых паказчыкаў, аптымізацыі кадравага складу ўстановаў, урэгулявання сітуацыі з маладымі спецыялістамі, укаранення практыкі тэатральных афлайн-паказаў, неабходнасці правядзення ў сталіцы маштабнага тэатральнага фестывалю і гэтак далей.

Выцінанка як мастацтва

Беларускае мастацтва выцінанкі атрымае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці

Беларуская рэспубліканская навукова-метадычная рада па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны падтрымала прапанову

аб неабходнасці надання статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці элементу “Беларускае мастацтва выцінанкі”, паведамляе Тэлеграм-канал Міністэрства культуры.

Ініцыятарам падрыхтоўкі адпаведнай прапановы выступіла Міністэрства культуры, па просьбе

якога аблвыканкамамі і Мінгарвыканкамам сумесна з устаноўамі культуры і навуковымі арганізацыямі вывучаны і зафіксаваны сучасны стан бытавання мастацтва выцінанкі на тэрыторыі Беларусі.

На сёння ў нашай краіне носяць імя мастацтва выцінанкі з’яўляюцца каля 100 майстроў, сярод якіх 11 маюць ганаровае званне “Народны майстар Беларусі”.

Па ўсёй краіне ў самы бліжэйшы час распачнуцца — а дзе-нідзе ўжо і распачаліся — мерапрыемствы, прымеркаваныя да 35-годдзя з дня аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Асабліва ўвага да гэтых падзей — зразумелая: Беларусь найбольш пацярпела ад наступстваў той аварыі, што адбылася каля межы нашай краіны 26 красавіка 1986 года. Помніць пра названую дату будучы не толькі нашы дзеці, унукі ці праўнукі, а, на жаль, і шматлікія пакаленні беларусаў, што з'явіцца на гэтай зямлі праз стагоддзі.

Да сумнай гадавіны па ўсёй Беларусі ладзяцца шматлікія мерапрыемствы і культурнай тэматыкі. Пройдуць яны, натуральна, і ў тых раёнах, якія найбольш пацярпелі ад радыеактыўнага забруджвання. Напрыклад, ужо 35 гадоў менавіта ў пацярпелых ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС раёнах Рэспублікі Беларусь праходзіць міжнародная сацыяльна-творчая праграма “У будучыню — з надзеяй”. Творчая акцыя арганізуецца ў адпаведнасці з мерапрыемствамі па інфармацыйным забеспячэнні ў рамках Дзяржаўнай праграмы па пераадоленні наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС на 2021 — 2025 гады.

Арганізатарамі праекта выступаюць Дэпартамент па ліквідацыі вынікаў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС Міністэрства па надзвычайных сітуацыях Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі краіны, Беларускі фонд міру. Мастацкім кіраўніком праграмы з’яўляецца народны арыст Рэспублікі Беларусь Эдуард Ханок.

Сёлета ў праграме прымае ўдзел Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь фальклорны ансамбль “Купалінка”, артысты філармоніі для дзяцей і юнацтва пры Белдзяржфілармоніі (звычайна гэта лаўрэаты міжнародных конкурсаў), артысты беларускай эстрады, творчая моладзь, тэлевізійныя дзеці і падлеткі з пацярпелых ад чарнобыльскай катастрофы раёнаў. Лепшыя юныя артысты будучы запрошаныя на фінальны форум, які пройдзе ў Мінску ў кастрычніку бягучага года.

Так, 1 красавіка канцэртная праграма і майстар-клас прайшлі ў Мазырскім раёне, 2 красавіка — у Брагінскім і Хойніцкім раёнах, 3 і 4 красавіка — у Лельчыцкім, Нараўлянскім, Жлобінскім і Калінкавіцкім

і беларускіх традыцый імя Ф.Р. Шклярава, што таксама знаходзіцца ў Гомелі, днямі адкрылася выстава “Веткаўскія слабы. Папсеўка. Гісторыя ў 300 гадоў.” На імпрэзе дэманструюцца шэраг унікальных ікон з іканастасу царквы ў гонар Пакрова Прасвятой Багародзіцы вёскі Папсеўкі Веткаўскага раёна Гомельскай вобласці, жыхары якой былі высленыя ў 1991 годзе ў сувязі з аварыяй на ЧАЭС. Больш падрабязна пра выставу можна будзе прачытаць у бліжэйшых нумарах “К”.

Дакладна 26 красавіка ў Гомельскім абласным музеі ваеннай славы адбудзецца

Таксама тут можна пазнаёміцца з выданнямі абласной бібліятэкі, складзенымі на аснове інфармацыйных матэрыялаў аддзела па ліквідацыі наступстваў аварыі на ЧАЭС і надзвычайных сітуацыях Магілёўскага аблвыканкама. Выстава будзе дзейнічаць да 15 мая.

Акрамя таго, аддзелам інфармацыйных рэсурсаў абласной бібліятэкі падрыхтаваны віртуальны праект “Пад Чарнобыльскім попелам”. Асноўная мэта праекта — даць уяўленне аб аварыі на Чарнобыльскай АЭС, яе маштабах, пра высілку дзяржавы па пераадоленню наступстваў аварыі і іх выніках.

польскага раёна, — паведаміла “К” дырэктар Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Алена Раманенка. — У тым ліку, натуральна, і ў цэнтральнай раённай бібліятэцы.

У Чачэрскім раёне Магілёўскай вобласці, як адначасна і па справах моладзі мясцовага райвыканкама Валдзім Крупенькін, таксама падрыхтаваліся да правядзення імпрэзаў з нагоды 35-годдзя з дня аварыі на ЧАЭС.

— Шматлікія мерапрыемствы, якія тым ці іншым чынам закранаюць чарнобыльскую тэматыку, праходзяць як у гарадскіх, так і ў сельскіх установах культуры раёна, — паведаміў Валдзім Крупенькін. — Гэта выставы, прэзентацыі, гутаркі. А, напрыклад, у нашым Цэнтры рамёстваў, этнаграфіі і фольклору, у тэматычна аформленых пакоях запланаваны цыкл лекцый, прысвечаных гэтай сумнай даше і яе наступствам.

Акрамя таго, сёння, 24 красавіка, у Чачэрску зладзіць аўтапрабег па населеным пунктах раёна, якія пацярпелі ад радыеактыўнага забруджвання. Да слова, аўтапрабегі, прысвечаныя 35-годдзю з часу аварыі на ЧАЭС, пройдуць у гэтыя выхадныя ў многіх раёнах Магілёўскай і Гомельскай абласцей.

Чорная была далёкага красавіка

раёнах Гомельскай вобласці. А паэзія, 10 красавіка, артысты завіталі ў Столінскі раён Брэсцкай вобласці, дзе таксама ёсць шмат вёсак і мястэчак, пацярпелых ад радыеактыўнага забруджвання пасля аварыі на ЧАЭС.

— Мы прымалі творчыя калектывы праекта “У будучыню — з надзеяй” у паселішчах Рэмель і Струга, дзе былі зладжаны адметныя канцэртныя праграмы з удзелам як гасцей, так і мясцовых калектываў, — адзначыў “К” начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах

Падчас работы выставы ў філіяле Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф.Р. Шклярава

Удзельнікі канцэрта “У будучыню — з надзеяй” у г.п. Рэмель Столінскага раёна.

моладзі Столінскага райвыканкама Васіль Заруба. — Дарэчы, сапраўдным сюрпрызам для глядачоў было з’яўленне на сцэне народнага артыста Беларусі Эдуарда Ханка. А ўсе ўдзельнікі канцэртнай праграмы атрымалі традыцыйныя памяткі падурынку і кветкі.

Шэраг адметных мерапрыемстваў да сумнай чарнобыльскай даты зладзілі і ва ўстановах культуры Гомельскай вобласці. Так, у Мазырскім аб’яднаным краязнаўчым музеі з 22 па 27 красавіка ладзіцца фотана-дакументальная выстава “Чарнобыль у нашай памяці”. На выставе дэманструюцца фота і дакументы, звязаныя з аварыяй на ЧАЭС, якія захоўваюцца ў музейных фондах і калекцыях.

Да гэтай жа даты ў Палацы Румянцавых і Паскевічаў у Гомелі на мінулым тыдні адкрылася выстава “35 гадоў пад знакам Ч”, падрыхтаваная Беларускім саюзам мастакоў (пра гэта “К” больш падрабязна распавядае на 6-й і 7-й старонках). Тут можна ўбачыць творы народных мастакоў Беларусі — нашых класікаў. Таксама на выставе дэманструюцца каля 70 твораў жывапісу, графікі, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва аўтараў з розных рэгіёнаў Беларусі, у тым ліку — з Гомельскай вобласці. Выстава “35 гадоў пад знакам Ч” будзе працаваць да 6 чэрвеня.

А ў філіяле Веткаўскага музея стараабрадніцтва ўрок памяці для школьнікаў “Чарнобыль — наша памяць і боль”. Падчас мерапрыемства запланавана дэманстрацыя і абмеркаванне фільма “Зямля зугубленая. Зямля набытая.”

На Магілёўшчыне, якая таксама пацярпела ад чарнобыльскага радыеактыўнага забруджвання, пра сумную дату таксама не забываюць. Так, у аддзеле беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі арганізавана кніжная выстава “Чарнобыль: учора, сёння, заўтра”. Прадстаўленыя на выставе кнігі распавядаюць пра падзеі, якія адбыліся на атамнай станцыі ў красавіцкія дні 1986 года.

Літургія памяці герояў

Заўтра ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбудзецца прэм’ера “Чарнобыльскай літургіі”, створанай мітрапалітам Іанафанам (Ялеціцкім). Выкананне прымеркавана да 35-годдзя катастрофы на Чарнобыльскай АЭС і прысвечана памяці загінуўшых герояў-ліквідатараў.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Буйны паўтарыгадзіны твор з’яўнае некалькі калектываў: Дзяржаўны сімфанічны аркестр і Дзяржаўны камерны хор Беларусі, а таксама Мітрапалічы хор Свята-Духоўнага кафедральнага сабора. Чытальнікам выступіць пратэраэй Іаан Задарожын, салістамі — лаўрэат міжнародных конкурсаў Уладзіслаў Вітушка, студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Наталля Толцік і Руслан Маспаню. Звядзе ўсе гэтыя лініі-фарбы ў адзінае палатно галоўны дырыжор і мастак кіраўнік заданага аркестра, народны арыст Беларусі Аляксандр Анісімаў.

— Рэпетыцыйны працэс набліжаецца да завяршэння, — распавёў напярэддні падзеі Аляксандр Міхайлавіч. — Гэты фундаментальны твор сумішчае царкоўныя кананы, што выдзяляюцца найперш у тэстах, са свецкімі традыцыямі. У прыватнасці, гэта зварот да аркестра, што, як вядома, не прынята ў праваслаўных харавых партытурах. Акрамя таго, у канцэрте прадугледжана выкарыстанне відэаэрагу. Аўтар называе свой твор “першым праваслаўным рэквімам”, і гэта сапраўды так. Музыка вельмі глыбокая і сардэчная, у ёй многа адухоўленасці і святла. Бо яна не проста звярнута да балючай тэмы Чарнобыля, а прысвечана тым людзям, якія абаранілі нас сваім подзвігам.

Разглядаючы нядаўна карту Беларусі і прыгадваючы свае вандройкі, неяк заўважыў, што ёсць такая сабе паласа раёнаў — прыкладна ад Шуміліна да Мазыра, — якія не назавеш папулярнымі ў турыстаў. Перадусім, відаць, з той прычыны, што несправядліва абышлася з імі гісторыя. Менавіта гэтыя землі былі цягам доўгіх стагоддзяў арэнай ба-ёў ва ўсіх войнах, якія пракаціліся па нашай краіне, і менавіта тутэйшыя мястэчкі і вёскі найцяжэй пацярпелі ад ваенных дзеянняў, страціўшы лядную частку сваёй архітэктурнай спадчыны, якая некалі не саступала ні колькасна, ні якасна іншым рэгіёнам Беларусі. Але ляжыць у гэтай паласе, амаль роўна пасярэдзіне яе, адзін горад, турыстычны патэнцыял якога я назваў бы вельмі недаацэненым. Бо тут, асабліва на фоне навакольных абшараў, акурат ёсць на што паглядзець і чым захапіцца любому вандроўніку, які цікавіцца помнікамі мінуўшчыны ды гісторыяй мясцін з незвычайным лёсам. Гаворка, вядома, пра Бабруйск, і тым больш дзіўнай выглядае такая сітуацыя, калі ўлічыць, што лёс тутэйшай забудовы насамрэч не назавеш банальным — здвесеце гадоў таму стары горад тут быў планамерна і цалкам знішчаны. А найвялікшы парадокс палягае ў тым, што зроблена гэта было для будаўніцтва аб'екта, які сёння, бадай што, зробіся візітнай карткай Бабруйска. Але — аб усім па парадку.

Знайсці інвестара для старой крэпасці

Антон РУДАК /
Фота аўтара

АЦАЛЕЎ АДЗІН БУДЫНАК

Парадаксальна, але менавіта гэтае месца для пабудовы крэпасці прапанаваў вайсковы інжынер, які не толькі паходзіў з тэрыторыі сучаснай Беларусі, але і вылучаўся цікаўнасцю да мясцовых гісторыі, этнаграфіі і археалогіі — гэта быў аўтар шматтамавай “Гісторыі літоўскага народа” і здольны містыфікатар мінуўшчыны Тэадор Нарбут. Не можа не выклікаць здзіўлення, як такое захапленне гістарычнай спадчынай і схільнасць да рамантызацыі даўніны спалучаліся ва ўяўленні гэтага неардынарнага чалавека з усведамленнем таго сумнага лёсу, які ён уласнаручна падрыхтаваў для старажытнага Бабруйска.

У выніку стары горад быў цалкам зруйнаваны, а на яго месцы была ўведзена агромністая сістэма земляных і мураваных умацаванняў. Зрэшты, вядома, збудавач крэпасць цалкам да пачатку вайны ў 1812 годзе не паспелі, і асноўную частку комплексу ўзводзілі ажно да трыццатых гадоў XIX стагоддзя. Дарэчы, талды такі ж лёс напаткаў і яшчэ адзін беларускі горад — у 1833 годзе пачаліся аналагічныя работы па руйнаванні старога Брэста і ўзвядзенні тамтэйшай славунай крэпасці, сёння больш вядомай дзякуючы тым трагічным падзеям, якія адбыліся там у першы тыдні Вялікай Айчыннай вайны.

Такім чынам, старая будова і гістарычная пляніроўка Бабруйска цалкам сышлі ў нябыт. Адзіны будынак, які захаваўся да нашага часу, хоць і ў моцна змененым выглядзе — колішні касцёл каталіцкага ордэна езуітаў, збудаваны ў 1615 годзе, які пазней выкарыстоўваўся ў якасці гаўптвахты. Храм страціў

частку свайго аб'ёму, былі зруйнаваныя яго вежы-званіцы, але частка старажытных муроў засталася стаяць.

МЕСЦА ТРАГІЧНЫХ ПАДЗЕЙ

Новы горад, падзелены на роўныя квадраты кварталаў, вырас на захад ад сцен крэпасці, размешчаны для ўзбярэжжа Бярэзіны. А тут, дзе некалі віравала жыццё і квітнел гандаль, на доўгія гады атабарыліся вайсковыя часткі. Бабруйская крэпасць увайшла ў гісторыю таксама як адзін з цэнтраў руху дэкабрыстаў — тут служылі такія вядомыя ўдзельнікі паўстання 1825 года, як Сяргей Мураўёў-Апостал, Міхаіл Бястужаў-Румін і Іван Палава-Швяйкоўскі, якія былі ўдзельнікамі Паўднёвага гаварыства дэкабрыстаў.

XX стагоддзе запісала новыя трагічныя старонкі ў гісторыю крэпасці. У гады Савецка-польскай вайны 1919 — 1920 гадоў, калі Бабруйск пэўны час знаходзіўся пад польскім кантролем, на яе тэрыторыі з'явіўся лагер, у якім утрымлівалі ваеннапалонных чырвонаармейцаў. У міжваенныя гады, калі Бабруйск увайшоў у склад Савецкай Беларусі, тут размяшчаліся вайсковыя часткі. Але з пачаткам нацыскай акупацыі, якая прыйшла ў горад 28 чэрвеня 1941 года, на тэрыторыі крэпасці зноў быў створаны лагер для савецкіх ваеннапалонных, вядомы пад назвай “шталаг № 131”.

Кульмінацыйным момантам трагедыі лагера была зладжаная гітлераўцамі прывакацыя ў ноч на 7 лістапада 1941 года — талды яны адмыслова падпалілі казармы, у якіх утрымлівалі палонных, а калі тыя пачалі ратавацца ўцёкамі — расстрэльвалі іх, знішчыўшы такім чынам калы сямі тысяч чалавек. Агулам жа за час існавання лагера загінулі каля

сарака тысяч савецкіх салдат і афіцэраў, і шчыраго ж з ліку мірнага жыхарства.

СУЧАСНАСЦЬ І БУДУЧЫНЯ УМАЦАВАННЯ

У пасляваенныя гады, як гэта часта бывала, крэпасць, нягледзячы на ўсе жахі, якія чыніліся падчас акупацыі, зноў выкарыстоўвалася для размяшчэння вайсковых частак. Старая умацаванні ўсё больш разбураліся пад уздзеяннем часу, значныя змены адбыліся і ў ландшафце крэпасці — некаторыя з будынкаў былі засыпаныя зямлёй. Статус помніка крэпасць атрымала толькі ў 2002

захаванасці, а таксама каля дваццаці будынкаў гаспадарчага прызначэння. Дайшы да нашых дзён і тыя самыя казармы, якія былі сведкамі трагічнай гібелі вязняў гітлераўскага лагера.

Работу над праектна-каштарыснай дакументацыяй для аднаўлення земляных умацаванняў і рэстаўрацыі фартыфікацыйных збудаванняў крэпасці на трэцім палігоне, які прымыкае да вуліцы Карбышава, праводзіць ААТ “Белрэстаўрацыя”. Гатоўнасць праекта мясцовыя ўлады ацэньваюць на семдзясят пяць працэнтаў. Комплекс умацаванняў трэцяга палігона

масць быць уключанай у дзяржпраграму “Культура Беларусі” і атрымаць адпаведнае фінансаванне. Іншых крыніц, на жаль, пакуль адшукаць не ўдалося, хаця робіцца спробы наладзіць дзяржаўна-прыватнае партнёрства і прыцягнуць увагу інвестараў. Для захавання умацаванняў ладзяцца суботнікі, падчас якіх праводзіцца добраўпарадкаванне і кансервацыя будынкаў. Разам з тым, на тэрыторыі крэпасці ідзе будаўніцтва Сабора Аляксандра Неўскага і манастыра Святых Жонак-Міраносіц. Часта збудаванні крэпасці выступаюць і ў ролі дэкарацыі для здымак мастацкіх ды дакументальных фільмаў.

ПАДАРОЖЖА НА МАШЫНЕ ЧАСУ

Крэпасць над Бярэзінай даўно і на правае зрабілася візітнай карткай Бабруйска. Але не варта думаць, што акрамя яе ў горадзе больш няма на што паглядзець аматару помнікаў гісторыі і архітэктурны. Тут захаваўся адзін з найбольш цэльных комплексаў дарэвалюцыйнай гарадской забудовы XIX — пачатку XX стагоддзяў. Прагуляваючыся між двухпавярховых камянічак па цэнтральных вуліцах Бабруйска, лёгка ўявіць, як выглядалі падобныя мястэчкі па ўсёй Беларусі яшчэ часе гадоў таму. Прытым не можа не здзіўляць тая акалічнасць, што, на жаль, пераважна большасць старых будынкаў у гістарычным цэнтры Бабруйска дагэтуль не ўключаныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Час пашкадаваў гэтыя вуліцы — але ці не лепей было б мець гарантыю таго, што іх будова будзе захаваная і для будучыні?

Ёсць у Бабруйску яшчэ багата цікавостак. Гэта і ўнікальныя помнікі драўлянай архітэктурны, такія, як знамяніты будынак у стылі мадэрну, вядомы як колішні дом купчыка Кашчельска, і сем будынкаў синагог, якія цудам зберагліся да нашага часу, і Свята-Нікольскі сабор, вядомы, між іншага, тым, што ў савецкія часы ён некалькі дзесяцігоддзяў выкарыстоўваўся як... басейн, і адзін з самых незвычайных з выгляду касцёлаў Беларусі — неагатычны храм, званіца якога ў 1958 годзе была зруйнаваная, а замест яе да будынка прыбудаваны пяціпавярховы адміністрацыйны гмах. Усе гэтыя “разныкі”, якія сведчаць аб багатай і незвычайнай гісторыі горада, несумнянна могуць выклікаць зашкаўленасць у любога аматара даўніны. А калі да гэтага турыстычнага патэнцыялу дадаць яшчэ і Бабруйскую крэпасць з яе россыпам загадак і таямніц — Бабруйск можа зрабіцца сапраўдным цэнтрам прыцягнення для гасцей з усеі краіны і з-за яе межэй.

Казармы, дзе размяшчаўся лагер для савецкіх ваеннапалонных.

Умацаванні Бабруйскай крэпасці.

Касцёл Беззаганнага Зачацця з прыбудаваным у савецкі час корпусам.

годзе, яшчэ праз чатыры гады распачаўся працэс перадачы яе аб'ектаў ад Міністэрства абароны ва ўласнасць горада.

Пасля гэтага пакрысе распачаліся захады па прыкладзенні тэрыторыі крэпасці да ладу, дзе-нідзе быў вернуты першапачатковы ландшафт, будынкі расчышчаны ад насленняў зямлі. Наогул жа на тэрыторыі крэпасці да нашых дзён зберагліся з дзясяткаў двухпавярховых цагляных умацаванняў рознай ступені

крэпасці быў абраны для першапачатковага добраўпарадкавання з той прычыны, што менавіта ён захаваўся ў даволі поўным аб'ёме: можна пабачыць чатыры рэзюіты, ніжнія паверхі якіх ужо расчышчаныя ад насленняў зямлі. Менавіта тут мяркуецца ў будучыні стварыць музей гісторыі Бабруйскай крэпасці.

Для заканчэння работ над дакументацыяй працягнецца сума здвесеце дзесяць тысяч рублёў, пасля чаго крэпасць атрымае магчы-

Дом Свянціцкага ў Мінску, або загадка стагоддзя

Факт, на які трэба звярнуць увагу экскурсаводам

Зміцер ЮРКЕВІЧ

ДОКТАР СУПРАЦЬ ІНЖЫНЕРА

Каля гэтага “мадэрновага” дома (сёння гэта жылы дом, на адным з паверхў якога месціцца Літаратурны музей Пётруся Броўкі), а праходзіў незлічоную колькасць разоў, днём і ноччу, у дождж і ў снегавую завіруху. Часам спыняўся, каб чарговы раз зірнуць на шматлікія памятныя дошкі розным дзеячам гісторыі і культуры, замацаваным на яго фасадзе. Але ніколі не думаў, што мне выпадзе “жэраба” расказаць пра яго. Бо, вобразна кажучы, здавалася, што ўсе “аркушы справы” працураваны, пячатка пастаўлена і справа зладзена ў архіў.

Згодна афіцыйнай версіі, якая даўно і надзейна замацавала свае пазіцыі ў Вікіпедыі, папулярных публікацыях, інтэрв’ю і ў тэкстах экскурсаводаў, дом гэты належыць вядомаму мінскаму доктару медыцыны Зыгмунту Карлавічу Свянціцкаму (1836 — 1910), аднаму з заснавальнікаў унутрыполіцейскай хірургіі ў Беларусі і філантропу. Доктар гэты з’яўляўся бліскім сябрам пісьменніцы Элізы Арэшкі, жанаты быў на пляменніцы Адама Міцкевіча Марыі, дачцы Аляксандра Міцкевіча і Тарэзы Тараўчэвіч, і паходзіў з Берасцейшчыны. Пікава, што першую ступень адукацыі ён і яго старэйшы брат Мечыслаў, таксама ў будучым доктар медыцыны, бралі ў мінскай мужчынскай гімназіі, будынак якой калісьці стаяў акурат праз дарогу ад “дома Свянціцкага”. Адным з прынятых доказаў, што дом належыць менавіта яму, лічацца літары “ZS”, якія змешчаны на каменных кратах ўваходных дзвярэй. Ну і яшчэ спіс уласнікаў дамоў Мінска за 1911 год, у якім гаспадаром дамоў № 34 і 36 запісаны “Свянціцкі Сіземан Карл.” Тым не менш, варта згадаць, што доктар Свянціцкі на той час ужо амаль год як быў пахаваны на Кальварыйскіх могілках (магіла леваруч ад касцёла).

Што стала пабудзальным матывам зацікавіцца гэтай справай, у якой быццам бы ўжо ўсё кропкі былі “расстаўлены”? Некаторы час таму мя атрымаў ліст, у якім блізка сваякі Зыгмунта Свянціцкага звярталі нашу увагу на непараўдзана вэстка ў СМІ адносна ўласніка дома. Паводле дакладна інфармацыі, а гэта былі некаторыя дакументы і сямейныя ўспаміны, уласнікам знакамитага мінскага дома быў не доктар

Сярод нешматлікіх мінскіх даваенных будынкаў ёсць некалькі былых гэтак званых “даходных дамоў”, якія маюць асабовае імя, атрыманае ў спадчыну ад іх уласнікаў. Напрыклад, “дом Уніхоўскага”, “дом Ждановіча”, “дом Абрампольскага” або “дом Свянціцкага”. Прыналежнасць першых трох да іх ранейшых гаспадароў, падзеяца, ніколі не выклікала дыскусій у даследчыкаў гісторыі сталіцы. Што ж датычыцца “дома Свянціцкага”, які размешчаны на рагу вуліц Карла Маркса і Леніна, то тут нам ёсць што сказаць новага. І не толькі пра праўдзівага гаспадара, але і пра гісторыю дома, якая можа быць карыснай як гісторыкам, так і экскурсаводам.

Дом Свянціцкага (з боку вуліцы Карла Маркса).

Зыгмунт Карлавіч Свянціцкі, але інжынер-архітэктар Зыгмунт Збігневіч Свянціцкі (1880 — 1963)! Тады ўсе разарваныя часткі пазла скляліся. Стала, нарэшце, зразумела, што не стары і не надта заможаны доктар “пабудоваў” гэты шматпавярховы дом, што не доктар стварыў практнае бюро “Гай, Свянціцкі і Ко”, што не доктар павінен лічыцца ледзь не першым аўтамабілістам Мінска. Тобок, далейшая наша гісторыя будзе пісацца пра Зыгмунта Збігневіча Свянціцкага. Хоць асоба доктара Зыгмунта К. Свянціцкага (і яго не менш знакамітага калегі Вінгельма Данілавіча Гіндэнбурга), як мне падаецца, заслугоўвае асобнай публікацыі.

ІНЖЫНЕР З РОДУ СВЯНЦІЦКІХ

Пшучуць прозвішча “Свянціцкі”, мне ўвесь час карціць вырнуць яму першапачатковую форму — “Свянціцкі”. Бо ў попісах вайска ВКЛ XVI стагоддзя і ў іншых дакументах тых часоў на старабеларускіх мове яго пісаліся “Светицкий”. Пазней, пасля пераводу справядовства ВКЛ на польскую мову, сярод Дамброўскіх (Дуброўскіх), Бжазоўскіх (Беразоўскіх) сталі ў адзін шэраг Свенгаржэцкія (Святаржэцкія) і Свянціцкія. З даўніх часоў былі яны вядомы ў Менскім і Мсціслаўскім ваяводствах ВКЛ. З гэтага роду выходзілі даволі высокія ўраднікі — пісары, падстарасты, судзі. Мелі яны розныя ганаровыя тытулы — ротмістры, абозныя,

дзевяць гадоў раней за Свянціцкага, і таму паспеў да таго часу атрымаць дадатковую адукацыю і багаты досвед. У Мінску аб Гай засталася нямаля памятка — касцёл святых Сымона і Алены (Чырвоны касцёл), дамы Уніхоўскага і Абрампольскага і мінскага земляробчага таварыства (сённяшні будынак МУС), а таксама пад Мінскам: касцёл

Рэкламная абвешта.

Сэрца Хрыста і Святой Дзевы Марыі, капліца і гаспадарчая забудова графа Чапскага ў Воўчкавічах (гл. “К”, № 44, 2020 г.). Праўда, пра дзейнасць суполкі Гая і Свянціцкага, на влічкі жаль, вядома не шмат.

Бюро ж аб’яднання “Гай, Свянціцкі і Ко” месцілася ў доме Свянціцкага, на рагу Губернатарскай і Падгорнай, пра што сведчаць рэкламныя абвешткі.

ДЗЯДЗЬКА МУЛЬ

Згодна з сямейнымі ўспамінамі, сваякі Збігнева Свянціцкага звалі яго “Муль”. “Мой дзядзька любіў лідзіраваць (магчыма, з-за невысокага росту), — распавядае пляменнік Свянціцкага. — Менавіта ён ездзіў на Мінску і ваколіцах на першай легкавой машыне, якая з’явілася тут. Гэта была марка Minerva. Шматлікія паненкі заклікалі яго пакаціцца на гэтым самаходным монстры, але моцныя ўражэнні ад гледзішча, мабчы, не перараслі ў моцныя пацукі, бо дзядзька заставаўся халасцяком да канца жыцця. З часам ён стварыў кампанію ў Мінску, сёння яна называлася таксама, якая складалася з пяці аўтамабіляў Дкі... Не ведаю, які гэта быў год. У 1894 г. на ўсёй Швейцарыі было 110 машын. У 1910 г. у Варшаве было 110 машын, а ў Амерыцы мадэль T Ford каштавала 950 долараў”.

У кнізе пра Мінск (г.т. “Памяць”) згадваецца, што першую спробу “таксаваць” ажыццявіў у 1906 годзе “нехта Фёлару”. Але першы ж выезд завершыўся сур’ёзнай

аварыяй з цяжкімі пашкоджаннямі пасажыраў і кіроўцы. Згадваецца ў кнізе і гараж-магасін Свянціцкага “Мінск-аўтамабіль”, чыя таксаматорная дзейнасць была больш паспяховай, і таму ў крымінальнай хроніцы не адлюстравалася.

Згодна з планам зямельнага ўчастка, які захоўваецца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі, гараж знаходзіўся ва ўнутраным двары з левага боку, дзе зараз цагляны мур. Паводле рэкламных абвештак, якімі падзяліўся з намі гісторык Дзмітрый Навумуц, Зыгмунт Свянціцкі меў эксклюзіўнае права продажа аўтамабіляў марак Overland, Lorraine Dietrich, Panhard Levasony Мінскай, Смаленскай, Віцебскай і Магілёўскай губернямі. Таксама займаўся ён продажам “подержанных” аўтамабіляў і рамонтам “железных коней”.

“У Мінску дзядзька жывіў у мураванай сядзібзе, прылеглай да яго камяніцы, побач з якой панавалі гаражы, у якіх, між іншага, захоўваліся бочкі з бензінам, — далей працягвае пляменнік. — Гэта цалкам супярэчыць сённяшнім супрацьпажарным нормам, але тады гэта не выклікала ўсхвалявання, водгаласы якіх захаваўся б да нашых дзён. За сядзібай дзядзькі быў сад, засаджаны экзатычнымі раслінамі. Ад наступнага, значна ніжэйшага ўчастка, яго аддзяляла падпорная сцяна, падыманчы тым самым узровень зямлі, каб ён не апускаўся адносна ўзроўню цокальнага паверхня. У абодвух дамах была электраўстаноўка настаннага току”.

Ад пералічанага ў наш час не засталася і следу. Але з планам у руках і па ўспамінах родных Свянціцкага, можна ўявіць, як выглядаў гэты двор у пачатку XX стагоддзя: “Дом пабудаваны дзядзькам як камяніца быў першы ў горадзе з поўнай каналізацыяй. Ачышчальныя ёмістасці пад брукам двара былі запраўлены адмысловымі ітамамі бактэрыі, прывезеных са Швейцарыі”.

Аднойчы нейкі нябдыбны жыхар дома зліў у ачышчальны ёмістасці вадзі з моцнымі хімікатамі, якімі або праў, або фарбаваў блызын. Неабачлівыя дзеянні выклікалі сапраўдны перапалох: “Бактэрыі атруціліся, перасталі ператвараць месціца сьціпка ў адносна чыстую вадзі, якая складзеца ў Свіслач. Таму прышліся тэрмінова замаўляць новую порцыю. Арандатарамі (кватэр) былі ў асноўным мясцовыя памешчыкі, якія мелі маёнтакі ў ваколіцах, якія хацелі мець шыкоўную кватэру ў горадзе... У доме было восем кватэр плошчай больш за 100 метраў і некалькі меншых па плошчы.

Манаграма “ZS” на ўваходных дзвярах.

Гэта быў адзін з самых влічкіх і цудоўных прыватных дамоў у Мінску на той час”.

Трэба сказаць, што дом Свянціцкага мае не толькі вельмі багатую гісторыю, але ж тут жылі ў вельмі цікавай людзі. Напрыклад, прадстаўніцтва старога беларускага роду Уніхоўскіх, спадар Станіслаў (1903 — 1979) — будучы прафесар і флоры інжынер.

На гэтым мы спынімся. Перадаем слова вядомаму мінскаму архівісту, супрацоўніку НГАБ спадару Уладзіміру Дзянісаву, да якога мы звярнуліся па каментарыі.

“Паводле інвентарызацыі нерухомай маёмасці жыхароў горада Мінска, якую ў 1910 — 1911 гг. (дадаткі да яе рабіліся амаль да 1918 г.) правяла Мінская гарадская управа, зямельны пляч разам з усёй забудовай на рагу вуліц Падгорнай і Губернатарскай, які меў № 34, належыў Зыгмунту Збігневічу Свянціцкаму, пачынаючы прыкладна з 1904 г. У 1913 г. на рагу вуліц на месцы старога будаводы быў узведзены 4-3 павярховы мураваны даходны дом у стылі мадэрн. Хто з’яўляўся аўтарам праекта гэтага дома — невядома. Праектныя матэрыялы ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі выявіць не ўдалося. Аўтар гістарычных даследаванняў да праекта рэстаўрацыі гэтага помніка архітэктуры Вольга Кукуна выказала наступныя меркаванні. Гэта малі быць альбо архітэктар Генрых Гай, альбо ўладальнік зямельнага плячкі і будавод будынку грамадзянскі інжынер (архітэктар) Зыгмунт Свянціцкі, магчыма, яны разам распрацавалі гэты праект. Гай і Свянціцкі мелі ў Мінску сваю сумесную архітэктурна-праектную майстэрню. І спадар Свянціцкі быў у ёй далёка не апошнім спецыялістам. Ускосным пацверджаннем гэтай гіпотэзы з’яўляецца шэраг праектаваных ім пабудов у сваім пачатку ў 1912 — 1913 гг. Зыгмунту Карлавічу Свянціцкаму належыць сучасны пляч з будынкамі пад № 36 на Падгорнай вуліцы. Пасля яго смерці ўся нерухома маёмасць перайшла да яго дачкі”.

Такім чынам, загадка дома Свянціцкага, агульнымі намаганнямі, раскрыта. Спадзяемся, што гэты інфармацыя акажацца карыснай. А гісторыя дома, у якой перапляліся міфы і рэальнасць, дарэчы, магла б стаць тэмай тэматычнай выставы ў літаратурным музеі Пётруся Броўкі.

З моманту Чарнобыльскай катастрофы прайшло трыццаць пяць гадоў. Сьшлі з жыцця многія ахвяры і сведкі тае бяды -- хто ад хвароб тэхнагеннага паходжання, хто ад узросту. Прычыны і наступствы выбуху на АЭС, наколькі гэта магчыма за такі невялікі па гістарычных мерках тэрмін, прааналізаваны спецыялістамі розных сфер. Сёння да чарнобыльскага досведу звяртаюцца па ўсім свеце, калі так званы "мірны атам" не-не ды і дэманструе свой ваяўнічы патэнцыял.

Да асэнсавання гэтай касмічнага маштабу катастрофы спрычыніліся, зразумела, і людзі творчых прафесій — мастакі, літаратары, гісторыкі, багасловы. Праз плён іхняй працы ўстойлівым у нашай мове і сьвядомасці стала спалучэнне "Чарнобыль — Зорка Палын" — адзінства гістарычнага факта і біблейнага прадказання. Выбух на Чарнобыльскай АЭС даўся ў знак і ўсёй Еўропе — ад скандынаўскіх ф'ёрдаў да чарнаморскіх заток. Але беларуская нацыя ў 1986-м аказалася бліжэй за ўсіх да той мяккі, за якой — нябыт. Міжволі падумаеш, і за якія грахі нам былі тыя пакуты? Можа, такім жорсткім чынам лёс выпрабуваў нас на трываласць? Відасьць, меў рацыю Рыгор Барадулін, калі казаў, што беларусы ў Бога — народ эксперыментальны...

Удзельнікі і арганізатары выставы.

Чарнобыльская плашчаніца касмічнага маштабу

Уладзімір Слабодчыкаў. "Чарнобыльскі рэківем".

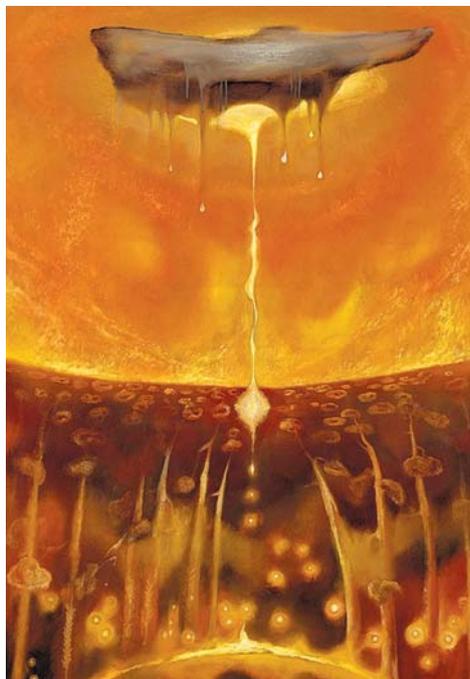
Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Кожным разам, калі выпадае нагода і патрэба мне як журналісту шпосці казаш пра Чарнобыль, я ў роспачным стане, — бо што можна дадаць пра гэту катастрофу? Знаешца, усё ўжо прамоўлена, напісана, знята на кінастужку, выкладзена ў Сёціва... Але ж вось і іншая трагедыя нашай гісторыі — Другая сусветная вайна — распісана ў спецыяльнай літаратуры па днях, а адносна стрывожаных момантаў — нават па галінах, а ўсё яшчэ колькі ў яе таямніц — "белых плям" і "чорных дзірач"! Дагэтуль людзям адкрываюцца неверагодныя факты з расаскрочаных "спешхранаў" і растрывожанай чалавечай памяці. Факты, якія істотна змяняюць стэрэатыпныя ўяўленні пра найвялікшую бітву ў гісторыі чалавецтва. Бадай, тое ж маем і ў дачыненні да Чарнобыля, найвялікшай у гісторыі чалавецтва тэхнагеннай катастрофы.

Памятаю, недзе напрыканцы 80-х у сталічным Палацы мастацтва праходзіла

рэспубліканская выстава на чарнобыльскую тэматыку. Гэта была адна з першых спроб у вобразнай форме засведчыць і асэнсаваць тое, што адбылося 26 красавіка 1986 года. Дык вось, на гэтай выставе найбольш чаплялі гледача не творы мастацтва, а размешчаныя напачатку экспазіцыі чорныя харутвы з назвамі паселішчаў, што трапілі пад чарнобыльскія хмары, з лічбамі радыяактыўнай забруджанасці. На той момант гэта была самая актуальная, самая хвалюючая, эмацыйна насычаная экспазіцыя.

Што ж датычыць выяўленага мастацтва, якое адгукнулася на Чарнобыльскую драму, дык для наступных пакаленняў яно, магчыма, будзе ў адным шэрагу са сведчанымі пажарных і вайскоўцаў, справаздачамі спецыялістаў па радыяцыйнаму выпраменьванню і медыкаў. Бо гэтыя карціны, скульптуры, графічныя аркушы — сапраўдныя дакументы часу. Яны створаны людзьмі, чые разуменне сімвалічнай лічбы 26 красавіка 1986 года грунтуецца не на чутках і легендах, а на рэальным уплыве

Гаўрыла Вашчанка. "Зорка Палын".

тых падзей на іх жыццё і лёс. Яскравы прыклад — Пясняр Палесся Гаўрыла Вашчанка. Памятаю, ён распавядаў, што пабачыў пасля вызвалення ад акупантаў сваю вёску, дакладней — тое, што ад яе засталася, быў утэўнены, што яна адродзіцца. А калі наведваў родныя мясціны пасля выбуху на ЧАЭС, зразумеў, гэта знак бяды: жыць сюды людзі хутчэй за ўсё ніколі не вернуцца.

Гэтыя распачныя думкі вельмі сугучныя таму, што я пачуў на шчыромні адкрыцця мастацкай выставы "35 гадоў пад знакам Ч". Было гэта 16 красавіка гэтага года ў Гомелі — сталіцы Палесся, дзе 35 гадоў таму мясцовае кіраўніцтва ўсур'ез абмяркоўвала планы эвакуацыі горада. Чакалі толькі загалу з Мінска... Выстава мае статус рэспубліканскай. Яе экспазіцыю складалі творы сяброў рэгіянальнай філіі Беларускага саюза мастакоў, прывезеныя са сталіцы ўжо

касічныя творы на чарнобыльскую тэматыку і нядаўнія работы, да выставы ўласна прымаркаваныя.

Разгорнута выстава на самай прэстыжнай экспазіцыйнай пляцоўцы горада — у Палацы Румянцавых і Паскевічаў. Супрацоўнікі музея, выступаючы на адкрыцці выставы, згадвалі свае паздкі ў забруджаны раён, у вёскі ўжо пакінуты жыхарамі. Мэтай гэтых вандровак было выратаваць, захаваць для гісторыі ўзоры этнаграфіі і прадметаў народнага побыту, якія неабходна муслі знікнуць, пазабавленыя гаспадарскага вока. Суправалжалі музейшчыкаў вайскоўцы.

І вось у адной з ужо пакінутых людзьмі вёсак на сцэне клуба яны напачаткі налілі: "Шаноўныя аднавяскоўцы, праз пяць гадоў мы ўсё разам збіромся ў гэтай залі!" Суправалжаючы музейшчыкаў афіёр пракаментаваў пачынае: "Праз пяць гадоў?

Арсеній Дворанаў. "І прабач нам".

Сюды ніхто ніколі не вернецца. Перыяд паўраспаду плутонія вымяраецца тысячачагоддзямі". (Паводле папулярнай энцыклапедыі гэты перыяд роўны 24 000 гадоў. Наколькі гэта велізарная лічба, разумееш, калі ўзгадаеш, што ад нараджэння Збаўцы — умоўнай даты пачатку хрысціянскай цывілізацыі — прайшло крыху болей за 2000 гадоў).

У другой вёсцы ў пакінутай хаце была запіска, звернутая да таго, хто магчыма заселіцца ў гэты дом, пакуль адсутнічаюць гаспадары. Яны, гаспадары, дазвалялі госцю карыстацца ўсім, што ёсць у хаце, але прасілі рабіць гэта ашчадна, бо планавалі ў родную хату яшчэ вярнуцца. Потым музейшчыкі бачылі, як гэты дом разам з усім ягонным скарбам захапвалі ў велізарную яміну, якая была вырыта бульдозерам. Як урэшце і ўсе астатнія пабудовы забруджанага радыяцыйнай вёскі.

Той год запомніўся гамляччанам і іншым жыхарам рэгіёна тым, што адрозу звыклія жыццёвыя правы патрапілі пад забарону, шмат чаго стала нельга рабіць. Небяспечна было гуляць па лесе, купацца ў рацэ, трапіць пад дождж і нават адкрываць вонкі ў кватэры. Але, як сказаў калісьці славуты вы-

хадзец з Берасцейшчыны, нашчадак палешкуоў Фёдар Міхайлавіч Дагасцускі: "Чалавек — гэта істота, якая да ўсяго прызвычываецца". За 35 гадоў мы прызвычаліся і да Чарнобыля.

Выстава падалася мне канцэптуальна выверанай і вельмі карэктнай у сэнсе падбору твораў экспазіцыі. Я мяркую, што вялікі трагедыі не могуць быць падставой для адцяпнутага ад рэальнай эстэтыкі. Вайна і Чарнобыль — тэмы, да якіх трэба ставіцца вельмі асцярожна. Кепска, калі мастак збіваецца на сала-мазахізм і пачынае любавашча працітай крывёй, паламанымі лёсамі, смакаваць пакуты. За што, дарчы, не любілі глядзець фільмы Мікіты Міхалкова і Элема Клімава пра вайну, прымаючы іх пры гэтым як вялікіх майстроў.

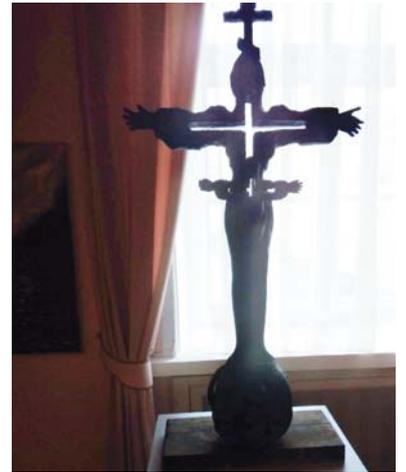
Арганізатары выставы засяродзілі ўвагу не на візуалізацыі пакут і разбурэнняў, а на асэнсаванні той акалічнасці, што Чарнобыль гэта надоўга, можа, назавуць для некалькіх пакаленняў — і з гэтым трэба неяк жыць. Не хаванчыся ад праблемы, але і не тракуючы яе як невырашальную. На выставе ёсць творы, дзе трагедыя прадстаўлена і ў дакументальным фармаце, і ў асацыятыўна-алегарычнай версіі,

Уладзімір Кожух. “Аплаванне”.

Уладзімір Тоўсіцкі. “Шлях да краіны вечнага спакою”.

Аляксандр Слепакоў. “Маці Чарнобыля”.

В. Дзянісенка. “Чарнобыльскі пейзаж”.

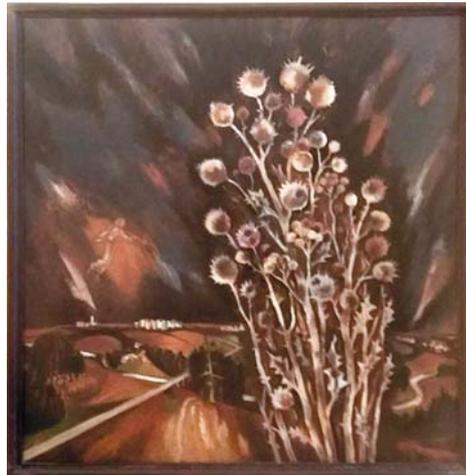
Руслан Найдзен. “Чарнобыль”.

Віктар Ціханаў. “Тут кнігі болей не чытаюць”.

Юрый Мядзведзеў. “Кветкі Чарнобыля”.

Віктар Барабанцаў. “Зона”.

Ірына Кузняцова. “Чацвёрты блок”.

і ў рэлігійнай трактоўцы. Тут ёсць карціны народных мастакоў Гаўрылы Вашчанкі і Уладзіміра Тоўсіцкі, заслужаных дзеячаў мастацтва Валерыя Шкарубы, Уладзіміра Слабодчыкава, Віктара Барабанцава, Уладзіміра Уродніча. Творчасць кожнага з пералічаных мастакоў скіравана на свярджэнне традыцыйных жыццёвых каштоўнасцяў, нават калі тэма трагічная, а сюжэт драматычны.

Тое ж можна сказаць і пра Уладзіміра Кожуха, Мікалая Шуліка, Аляксандра Фралянкова, Віктара Шматава. Гэтым мастакам, таксама як і згаданым вышэй Шкарубe і Барабанцаву, давялося працаваць непасрэдна ў забруджанай зоне і стварыць дакументальныя выяўленчыя цыклы, дзе пры канстатацыі праўды пра Чарнобыльскую бяду няма пачуцця безвыходнасці.

Вельмі дарэчнымі глядзяца на выставе творы Аляксандра Некрашэвіча — вынаходніка ўласнай версіі сюррэалізму. Запамінаюцца аркушы Андрэя Басалгі. Ён прытрымліваецца абстрактнай стылістыкі, прымаючы яе за шматсэнсоўнасць. Само знаходжанне побач з “зонай” — а так давялося тады жыць не толькі Гомельшчыне, але і ўсёй Беларусі, — мае рысы, якія сваёй, так бы мовіць, нерэальнай рэчаіснасцю вельмі пасуюць згаданым мастацкім напрамкам.

Для гаспадароў пляцоўкі — гомельскіх мастакоў, удзел у гэтым творчым праекце — добрая нагода заявіць аб сабе на ўсю краіну, не пакідаючы роднага горада. Мяркуючы па тым, што я бачыў, іх творчы патэнцыял дазваляе гаварыць пра тое, што Гомельшчына ў мастацкім сэнсе развіваецца ў тым жа рэчышчы, што і ўся Бела-

русь, але мае і спецыфічныя рысы, абумоўленыя геакультурным становішчам краю. Чагосьці нечаканага, чагосьці, што можна лічыць вынаходніцтвам, я на вы-

ставе не сустраў. Але заганай гэтую акалічнасць не лічу. Сама канцэпцыя экспазіцыі не прадугледжвала найўнасці работ, якія маглі б выклікаць у глядача эстэтычны

Святлана Наздрын-Платніцкая. “Заняпад цывілізацыі”.

шок. Аднак, калі экспазіцыя занадта роўная — гэта і для аўтараў, і для глядачоў нядобра. Мусяць быць эмацыйна-сэнсавыя акцэнтны. Адным з такіх акцэнтаў на гэтай выставе з’яўляецца карціна Кацярыны Сумарвай “Чарнобыльская плашчачаніца”. Паводле існых і аддаленых наступстваў выбуху на ЧАЭС, паводле зламаных чалавечых лёсаў, паводле матэрыяльных страт, якія панесла Беларусь, Чарнобыльскую катастрофу можна параўнаць з вайной. А на вайне нават закарэнялыя атэісты згадваюць Бога. Магчыма, менавіта гэта хацела сказаць сваім творам спадарыня Кацярына. А мо яна мела на ўвазе й жыццязольнасць беларускага народа, якому, як і Хрысту, звыкла ўваскрасаць, вяртацца да жыцця з нябыту.

Выступалочы на адкрыцці выставы, старшыня Бе-

ларускага саюза мастакоў Глеб Отчык згадаў сярод іншага, што яму даводзілася ладзіць для беларускіх дзяцей творчыя конкурсы, дзе лепшых вызначалі не толькі мясцовыя эксперты, але і замежнікі. На адным з такіх конкурсаў італьянец сказаў Глебу, што Беларусь, безумоўна, чакае вялікага будучыня. Глеб адказаў, што прыемна чужое ад прадстаўніка краіны, на тэрыторыі якой сканцэнтравана палова сусветнай культурнай спадчыны па версіі UNESCO, але на чым грунтуецца такое меркаванне шануюнага эксперта? “У вас такія таленавітыя дзеці!” — адказаў той.

І хоць з чарнобыльскай тэмай аповед спалара Глеба наўпрост не звязаны, у кантэксце сумнай гадавіны гэта аптымістычная нота была вельмі дарэчнай.

Круцейшы за любы дэтэктыў

Мінулым тыднем у чацвер і пятніцу ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургі адбылася прэм'ера спектакля "Калека з вострава Нішанам". Чарговай пастаўкаю. Ды яшчэ зусім не паводле "беларускай драматургі", на якую гэты тэатр арыентаваны аднаўдвая сваёй назве. Але аднайменная сучасная ірландская п'еса, напісаная ў 1996-м 26-гадовым на той час Марцінам МакДонахам, аказалася менавіта "пра нас" (так было пазначана ў анонсе рэжысёрскае працяганне Аляксандра Гарцуева). І не толькі таму, што ідзе ў перакладзе на беларускую мову.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Андрэй Дабравольскі (Доктар), Таццяна Пархель (Мамаша), Сяргей Шымо (Джоні Пастрабэх).

равае азначэнне трагікамеды: у ім сапраўды многа смешнага. Глядзец "вымучвае" з сабе падабенства ўсмешкі, а раз-пораз жвава рэагуе на рэплікі, сітуацыі, падлазныя артыстамі так, што смех нараджаецца сам па сабе, міжволі. Акцёры іграюць не проста выдатна. Яны вымучваюць нас павярхоўна і абсалютна ва ўсё, што робяць. І справа не толькі ў тым, што той жа Арцём Курчын чалавек натуральна-пастыльна чалавек з ДШП, якому цяжка хадзіць, трымаць у руках рэчы. Праз увесь спектакль праведзена думка пра тое, што кожны чалавек — унікум. І наша ўражанне пра яго (не толькі першае, але і замацаванае гадамі) можа быць няправільным.

Спачатку ледзь не ўсе персанажы згаюцца нам маральнымі калекамі. А як інакш, калі яны нават называюцца аднаго нармальна не могуць, усім даюць да імя якую-небудзь крудную мянушку. У фінале ж аказваецца, што так яны хаваюць свае сапраўдныя пачуцці, быццам сароміцца іх. І ў кожнага ў душы — свае трагедыя, уваход у якую значыны ў каго бабятніца, і ў каго і вострым азычком разам з кукламі. Смешная, нягарабная, непадобная-недаказаная, усе яны — жывыя, непалоўчаныя і на кога. І жывіце кожнага з іх — неагрэная каштоўнасць.

Максім Брагінец (Малыш Боб), Ганна Семяніна (Хэлен Чума), Дзмітрый Давідовіч (Бартлі).

Спраўдна. Якія аб галаву? Таксама. Прычым б'юць іх на галаве не з тэатральной умоўнасцю, а цалкам усур'ёз, з усімі вышакуючымі (у прамым сэнсе) падрабязнасцямі. Але ўсё застаецца ў межах абумоўленасці дзеяннем, усё працуе на змест, і на першы план выходзіць штосьці больш важнае — неверагодная псіхалагічная дакладнасць кожнай арнаментыкі, што насамрэч ужалваецца толькі на святковым убранні. Праз увесь спектакль — тыповы напэўнарок, што бывае ў старой беларускай хале, прычым, гатовыя напатакць дзесяці ў гушчары ля багны (мастак па святле — Сямён Давыдзенка). Танцы, што з'яўляюцца там-сям сярод дэцкіх — зусім ірландскія. І палісам беларускімі іх таксама не назавеш. А народнымі — так. Бо гэта нейкі абгульчаны сінтэтычны варыянт на мяска беларускага і ірландскага, памножанага на выбух душы.

мачымае і нават немагчымае. Востраў, на якім жывуць героі, — геаграфічная рэальнасць Паўночнай Еўропы. Ідэалягічна гэта сімвал замкнёнага жыццёвага кола, з якога хоцьці вырашчае героі. На уседнім востраве робіць зямліка Галівуд. Можна, гэта і ёсць той адзіны шанец? Білі яго скарыстоўвае, з'яўджае ў Амерыку — і вяртаецца, драбязі.

Рэжысёр Аляксандр Гарцуев, які ўзначальвае РТБД як мастакі кіраванні, заўсёды быў схільны да глыбокай прапароўкі псіхалагіі героюў. Але тут ён пераўзыходзіць сабе самаго. Паўна, лічч і таму, што ў кожным удзельніку пастаўкі знаёмай свайго аднадуму — і проста велікі таленавітат чалавека, здольнага разбірацца ў любімай пастаўкай задачы.

Спектакль прыйдзецца даспадобы тым, хто прышчынова не выносіць "асучасненых" версій. І адначасова яго гэтак жа ўпадбаваюць прыхільнікі моцных рэжысёрскіх уплываў на пачатковы драматургічны матэрыял. Бо пастаўнічкі, з аднаго боку, не пераінчывае, не перакройвае тэкст. А з іншага, "выціскае" з яго ўсё

магчымае і нават немагчымае. Востраў, на якім жывуць героі, — геаграфічная рэальнасць Паўночнай Еўропы. Ідэалягічна гэта сімвал замкнёнага жыццёвага кола, з якога хоцьці вырашчае героі. На уседнім востраве робіць зямліка Галівуд. Можна, гэта і ёсць той адзіны шанец? Білі яго скарыстоўвае, з'яўджае ў Амерыку — і вяртаецца, драбязі.

Рэжысёр Аляксандр Гарцуев, які ўзначальвае РТБД як мастакі кіраванні, заўсёды быў схільны да глыбокай прапароўкі псіхалагіі героюў. Але тут ён пераўзыходзіць сабе самаго. Паўна, лічч і таму, што ў кожным удзельніку пастаўкі знаёмай свайго аднадуму — і проста велікі таленавітат чалавека, здольнага разбірацца ў любімай пастаўкай задачы.

Спектакль прыйдзецца даспадобы тым, хто прышчынова не выносіць "асучасненых" версій. І адначасова яго гэтак жа ўпадбаваюць прыхільнікі моцных рэжысёрскіх уплываў на пачатковы драматургічны матэрыял. Бо пастаўнічкі, з аднаго боку, не пераінчывае, не перакройвае тэкст. А з іншага, "выціскае" з яго ўсё

магчымае і нават немагчымае. Востраў, на якім жывуць героі, — геаграфічная рэальнасць Паўночнай Еўропы. Ідэалягічна гэта сімвал замкнёнага жыццёвага кола, з якога хоцьці вырашчае героі. На уседнім востраве робіць зямліка Галівуд. Можна, гэта і ёсць той адзіны шанец? Білі яго скарыстоўвае, з'яўджае ў Амерыку — і вяртаецца, драбязі.

магчымае і нават немагчымае. Востраў, на якім жывуць героі, — геаграфічная рэальнасць Паўночнай Еўропы. Ідэалягічна гэта сімвал замкнёнага жыццёвага кола, з якога хоцьці вырашчае героі. На уседнім востраве робіць зямліка Галівуд. Можна, гэта і ёсць той адзіны шанец? Білі яго скарыстоўвае, з'яўджае ў Амерыку — і вяртаецца, драбязі.

Гэты год для Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага гледача — двойчы юбілейны: ў 1931-м ён адкрыў упершыню, праіснаваўшы да Вялікай Айчыннай, а ў красавіку 1956-га — у другі раз, пад крыўку іншай назвай і ў цырыянічным будынку, што ірландка быў адрастаўраваць. Да юбілею падрыхтавана выстава ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры — і бэзліч прэм'ер.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Колькасьць у апошні месяцы папросту зашкаляе: спектакль за спектаклем, нягледзячы на пандэмію. Прычым ахопліваюцца ўся ўраставая шкала — ад дашкольнай да паплеткаў і моладзі, а таксама дарослых. Дарчы, выстава называецца "Тэатр новага пакалення". Дык якое яно, тое новае пакаленне? І ці знаёмы тэатр "свайго гледача"?

ДЗЯТВЕ — УРАЖАННІ

Пачнем з маленькіх. Для дзіцей 6+ ў рэпертуары яўдзяў з'явіліся адразу два даволі ўпываць асацыятыўныя паводзі ў дзіцкіх Якубаў і казкі жывяці. Вось і тут — усё, як у жывы. У апошнім Якубаў мадэль дарослага грамадства, дзе ёсць шэрыці, асіная каралева — і той гульнявы матэрыял дзеці пазнаюць сабе самі, свае "вясочныя", а пазней і школьныя канфлікты (рэжысёры — Ягор Неваровіч і Данііл Філіповіч). Артысты іграюць заўята, у іх дзіялей — вершы. А яркія пераоўныя джаракшы Дар'і Волкавай, музыка Антона Асташэвіча, харэаграф Сяргея Паўркова толькі дапоўняюць імпульс.

Другі спектакль — "Сцяпан — вялікі пан", ажыўшчэўлены дзіцячымі тэатрамі ТЮГА Уладзімірам Савіцкім — увогуле ахоплівае яшчэ і нашы мастацкія прасторы. Найперш — тэатра лялек. Бо тут ёсць і тэатр неўры, і падабенства некаторых джаракшы да вышнанаж (мастак — Ларыса Рублёва), і апраўтаныя артыстамі маскі зайшоў да выкоў, і ўласна планшэічныя дзіялейны тэатры выраба скульптар Наталля Кулашкіна.

Асобны "вясочны" дэталі існавалі ў гэтым тэатры і раней. Да прыкладу, у "Кату ў ботах", пастаўленым тым жа У.Савіцкім чатыры гады таму, каб гэці павярці, што Люда пераўвасабітвенца ў Лыя і Мышана, ён хаваўся за шыры, і агупь унікалі лялек. Але там гэта быў, як бачым, вымучаны прыём, праз які рухавіца сюжэт. А ў "Сцяпане" — далаткова дэталі, праз якую анована рыбывае новыя сцэнарыі сыты. Пэна, праз час артысты навушача большы вынаходлівыя спраўляюцца са сваімі ілэчымі "дзіякамі" (чаго, прызнацца, не ставала на

Сцэны са спектакляў "Сцяпан — вялікі пан"...

... "Казкі дзядзькі Якуба" ...

... "Калі працнецца Бог..."

жэ У.Савіцкім чатыры гады таму, каб гэці павярці, што Люда пераўвасабітвенца ў Лыя і Мышана, ён хаваўся за шыры, і агупь унікалі лялек. Але там гэта быў, як бачым, вымучаны прыём, праз які рухавіца сюжэт. А ў "Сцяпане" — далаткова дэталі, праз якую анована рыбывае новыя сцэнарыі сыты. Пэна, праз час артысты навушача большы вынаходлівыя спраўляюцца са сваімі ілэчымі "дзіякамі" (чаго, прызнацца, не ставала на

Брэсцкія дзеці — лепшыя ў свеце!

У абласных тэатрах прэм'еры ладзяцца нават часцей, чым у сталічных. Бо кантыгент патэнцыйных гледачоў наўпрост залежыць, у тым ліку, ад колькасці населення. Дый саміх тэатраў там куды меней. Таму рэпертуар, і асабліва дзіцчы, паграбуе больш хуткага абнаўлення. Не дзіва, што на красавік у двух тэатрах Брэста прыпалі адразу некалькі новых дзіцчых спектакляў.

Надзея БУНЦЭВІЧ

ВЫКРАДЧЕННЕ ПРЫСЦЭНКА

Брэсцкі тэатр лялек падрыхтаваў сучасны дзіцчый дэталі "Шэрак-ладошкі" ў Маладзёўцы-Монашы. Гэты жанр не такі распаўсюджаны, як яны і казкі. Але заапаю, да "Ехіма Ліс" — дэталічкі з дыялогам і сталічным тэатры "Тэрыторыя мозілка". Дзе гісторыя пачынаецца са знікненнем слоіка варэння, нядаўна?

Юныя вясшчыкі ў спектаклі "Шэрак-ладошкі".

прэм'еры). Але і ў іпэршэічным выглядзе спектакль не назавеш шараговым. Многія гады італійскім сцэнічным працяганнем гэтай казкі асабіста для мяне была аднайменная апэрта ў нашым Музычным тэатры, што выбла музыкаў Юрыя Семініка. У іпэршэічным спектаклі ТЮГА амузыкаў таксама хавае (музыкаў нумары — Юрыя Бокварона, музыканы афармленне — Паўла Захарана). Але яна зусім іншая, сучасная. І не менш яркая (халі, прызнацца, замест дэкламацыі на фоне музыкі ў некаторых момантах

ДАРОСЛЫМ — РОЗДУМ

Дары старшакласнікаў і дарослых вынаходліва спектакль "Калі працнецца Бог...". Па "Словесці" Ларысы Гогеніш. У гэты сезон тэатр, рэальна заняты стварэннем пачынальных тэатральных літаратурных кампазіцый

ТЮГ: тэатр, юбілей, гледачы

мог бы быць стэльны рэп). У спектаклі там-сім раскіданы постматэрыялістычныя спасылкі: шоу барабанаў вымушае згадзіць эстрадную канцэртную практыку, уключаючы "Еўрабачанне", з'яўленне Прынцэсы (Марыя Возьбо-Гаранская) падлазена пародый на "Паміраючага Лебедзя". Дый харэаграфія Анастасі Асіпенка, якая іграе Лісіцу, добра "маюць" боты, падаваўшая Шаўдом Сцяпанам (Генадзь Гаранскі).

Пры ўсёй скрапанай на дзіялей ідэолагічнай "Казак..." і "Сцяпане...", спек-

па творчасці беларускіх пісьменнікаў і пэатуў (гл. "К" № 49 за 2020 г.). Разам яны склалі праект "Сустрачы з класікамі і сучаснікамі", спектаклі якога дэманстраваліся і паасобку, і ўсе цалкам. Зварот да творчасці Л.Генію завяршыў распачаты ра-ней цыкл — халі, зразумела, падобныя спектаклі могуць і павінны ладзіцца і надалей, з усё большай рэжысёрскай вынаходлівацю, у чым пера-наканала гаданая прэм'ера.

Гэта паўраўдзе лепшы спектакль усёго праекта. Рэжысёру Танне Казловай

... "Шамашіла".

жа У.Савіцкім чатыры гады таму, каб гэці павярці, што Люда пераўвасабітвенца ў Лыя і Мышана, ён хаваўся за шыры, і агупь унікалі лялек. Але там гэта быў, як бачым, вымучаны прыём, праз які рухавіца сюжэт. А ў "Сцяпане" — далаткова дэталі, праз якую анована рыбывае новыя сцэнарыі сыты. Пэна, праз час артысты навушача большы вынаходлівыя спраўляюцца са сваімі ілэчымі "дзіякамі" (чаго, прызнацца, не ставала на

свіваржыць, што дзеці не ўпадбаюць феерычк фантазіі, дарэмна. Краванне трагічымі дзіякамі (мастак — Волга Мельнік-Малахова) большы складанае за "вадзжанне" планшэічных і палытачкых. Зварот да гэтай гэмікі робіць гонар тэатру, маладому рэжы-

разам з мастацкай Дар'і Волкавай удалося стварыць асферу, адпаведную творчасці і самому лэсу беларускай пэатры. Пры ўсім мінімалізме пастаўчых сродкаў і эпісталярнай дакументацыі апаведу, стэнічнае дзеянне літаральна дыхае пэалікай. Пры ўсёй жорсткасці апісаных падзей, пражынута мастацкасцю вынаходліва, тэатральна-асцыятыўнамі пераўвасабітвенцамі. Дарэўна металічнае збудаванне, што магло быць часткай дома, становіцца чалавечым ваганам, нармам, клеткай. Напаўзражыстая панэль, бо тое "якіно" паміж рознымі эпохамі і сусветамі, атрымавае роспіс. Раіса Астрэлзіна стваряе шматграннае аблічча герані. Дый сама эстэтыка спектакля скравана ў будучыню, прычым бэз аніякага наўмыснага дагладжання моладзі, гэткага "падлашчыванні" пад модныя ў паплеткаў тэндцыі.

Дзімы ў тэатры з'яўляюцца лічч адна прэм'ера 16+ "Шамашіла", жанрава пазначана як "казка для дарослых". Спектакль створаны па п'есе "Звычайная Шамашіла" Юрыя Куліка — акцёра, што паспеў паправаваць у некалькіх тэатрах, рэжысёра і дырэктара ТЮГА, памерлага ў 2013-м. У інтэрв'ю можна знайсці ачытыя пэсы ў рускамоўных версіях акрамя гаданых, яшчэ "Што аддасі, тое і вярнецца", а таксама "Славана Мішчына" "Анакласнікі, альбо 3 Днём Пінкфлэцы". Дзе апошні п'есы ён сам і пастаўіў у ТЮГу ў былыя гады.

Іпэршэічна "Шамашіла" можна ілчыць даннай яго памяці. А галоўнае — сваёсабытым бенефісам заслужанай артысткі Беларусі Веры Кавалеравай, якая прышла ў ТЮГу ў 2013 годзе ў 50 гадоў таму, а 13 ліпеня справіць асабісты юбілей. Дзея апошняга даводзіцца даравань некаторыя недапоўны самай п'есы, бо ролы Шамашы і ён — чаровае паверджанне бліскачуга таленту вылат-

"Шэракам" у інімным тэатры горада — Брэсцім акадэмічным тэатры драмы — паставіў "Выкрадчэнне Джоні". Паводле назвы тэатры была пастаўлена знаёмая навед-а О.Геніш "Правары чыраванаскурхы", дзе ўсё кручыцца інакш і не падпадае пад звыкліцае азначэнне. Іспэніроўку ажыўшчылі заагачына літаратурна-драматургічна часткі тэатра Вера Шалест. Яна, як і многія, спяваўла вынаходліва глупакуа — гэтыя навелы, пачынаючыся з кінажурткі. Але рэжысёр Аляксандр Кокам вынаходзіў і тэатры, чым проста "крыванальна авантура", як пазначана на афішах і ў праграмы.

ВЫКРАДЧЕННЕ ХЛАПЧУКА

Так збеглася абставіны, што адначасова з лэчымым

Заканчэнне — на стар. 16

“І гэта добра, што ты цяпер больш чытаеш. Я не ведаю, што цяпер трэба чытаць дзецям твайго ўзросту. Але, мусіць, трэба табе ўжо чытаць некаторыя выданні Гогаля, Пушкіна. Яшчэ была ў нас кніжка “Гаявата” Лангфела, можа, яна табе спатрэбіцца. Парайся з мамай, што чытаць, і пытайся ў школе, якія кніжкі браць у бібліятэцы!”. Гэта ліст Максіма Гарэцкага, напісаны ў 1932 годзе з вяцкай высылкі, дзесяцігадоваму сыну. Рэпрэсаваны пісьменнік дбае найперш пра духоўнае сталенне свайго Лёні. Вы адчулі напал заклапочанасці, вы заўважылі дакладнасць стылю ды пунктуацыі? Пісьменнік! А дакладней — інтэлігент у першым каленне...

Свет змяніўся не ў лепшы бок тады, калі людзі перасталі адпраўляць адзін аднаму рукапісныя лісты ў канвертах з паштовай маркай. Камп’ютарная лапідарнасць усё больш схіляе да безаблічнага афіцыёзу. А душа прагне адкрытасці. І я вельмі рады, што большасць лістоў з рэдакцыйнай пошты менавіта добрыя ды шчырыя. Заўжды прыемна атрымліваць вестку ад сяброў.

Яўген РАГІН

Анаконт чытання і звязаных з гэтым праблем, скажаць магу адно: дзеці назаўжды пасябруюць з кніжкай, калі іх бацькі будучы актыўнымі наведвальнікамі бібліятэк. Іншага шляху няма. І, як мне падаецца, не надта наезджаны той шлях. Усім матэрыялам з рэгіёнаў пра сямейнае чытанне бракуе аднаго: канкрэтных прыкладаў таго, як бібліятэкар настройвае масткі паміж бацькамі і іх дзецьмі, што канкрэтна робіць для таго, каб усе ў сям’і былі чытачамі. Да кожнага ж патрэбны свой палыход. А вось пра гэта ў лістах — амаль ні слова. А вельмі цікава было б пачытаць. І, напэўна, не толькі мне. Так што, шанюныя бібліятэкары, чакаю.

З сённяшняй пошты што зачэпіла ў першую чаргу? Метадысты **Ашмяншчыны** напісалі пра Акадэмію на шасці сотках. Цудоўны прыклад удалай назвы для творчага праекта. Клубныя работнікі аграпрадка **Кракоўка** праславіліся брэндавым святам “Кветкавая феерыя”. Праект мае тэндэнцыю да ўдасканалення. Паспрыяла таму чарговая прэдумка мясцовых творцаў: 11 красавіка ў Кракоўцы пачала дзейнічаць згаданая Акадэмія. Тлумачу ў чым тут сэнс. Вясной на палворку заўжды ёсць чым заняцца: сад дагледзець, абвесіць шкоднікам і хваробам дрэў бязлігасны бой, ландшафтны дызайнам заняцца ды клумбы абнавіць... Пра ўсе драбніцы памянёных работ паведамляе інтэрнэт. Але няма там дыялогу, жывых зносінаў, абмену досведам. Увесь гэты набор “паслуг” і прапанавала Акадэмія на шасці сотках. Садаводны аматары збіраюцца ў клубе, праглядаюць відэаролікі, абмяркоўваюць, прапаноўваюць сваё. Словам, кветкавы брэнд займеў яшчэ адзін брэнд — “акадэмічны”.

Цяпер — пра **Гальшаны**. Мясцовыя клубнікі запрасілі аграпрадкан на рэтра-вечарыну “Рытмы малодасці”. Гучалі вядомыя савецкія песні, прысутныя адгадвалі крылатыя фразы са старых культурных кінафільмаў, адказвалі на пытанне “Што можна было купіць на капейку?”. І самае цікавае было тое, што на вечарыны прысутнічала шмат маладых людзей. Яны, як і іх бацькі, з задавальненнем вандравалі па мінулым.

Рэдактар **Гродзенскага** абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці Ала Бялькевіч напісала пра новы праект для моладзі. “Сучаснаму пакаленню нават уявіць складана, — распавядае аўтарка, — наколькі цікава і весела жылі некалі нашы продкі. Справа ў тым, што яны ніколі не ведалі адзіноты. Побач заўсёды нехта мясцовых творцаў: 11 красавіка ў Кракоўцы пачала дзейнічаць згаданая Акадэмія. Тлумачу ў чым тут сэнс. Вясной на палворку заўжды ёсць чым заняцца: сад дагледзець, абвесіць шкоднікам і хваробам дрэў бязлігасны бой, ландшафтны дызайнам заняцца ды клумбы абнавіць... Пра ўсе драбніцы памянёных работ паведамляе інтэрнэт. Але няма там дыялогу, жывых зносінаў, абмену досведам. Увесь гэты набор “паслуг” і прапанавала Акадэмія на шасці сотках. Садаводны аматары збіраюцца ў клубе, праглядаюць відэаролікі, абмяркоўваюць, прапаноўваюць сваё. Словам, кветкавы брэнд займеў яшчэ адзін брэнд — “акадэмічны”.

Хто там на прыпечку?

мая казка”, а 10 мая “Казкі і паданні...” пачнуць дзейнічаць і ў сацыяльных сетках з магчымасцю анлайн-галасавання. А выбар, за каго галасаваць, вельмі шырокі. На выставе экспануюцца і героі мясцовых легенд: Беляя Панна Гальшан, Свіцязянка, Барбара Радзівіл, князеўна Грахына... Ала Бялькевіч паведамляе, што фінальным акордам праекта стане ўрачыстае падзеянне вынікаў конкурсу ля Маладзёжнага цэнтра

“Гродна”. Тут адбудзецца маштабнае свята, падчас якога пераможцы конкурсу атрымаюць прызы. Думаю, што Хатнік, які апынуе Маладзёжны цэнтр, будзе задаволены.

Яшчэ адна навіна ад Алы Бялькевіч. 10 красавіка ў **Слоніме** прайшоў XIII абласны фестываль узорных тэатральных калектываў “Слонімскай цудадзействы”. За права насіць званне лепшага з лепшых змагаліся 11 дзіцячых тэатраў

Гродзеншчыны. Сёлетняе мерапрыемства можна назваць юбілейным, бо першы фест адбыўся 25 гадоў таму. Сёлета прысуджана рэкордная колькасць (!) індывідуальных прэмій. А лепшай стала музычна-драматычная тэатральная студыя “Бубенчыкі” Гродзенскага гаралскога Цэнтра культуры, мастацкі кіраўнік Вольга Аवासілька.

Фестывальны марафон у краіне пакрысе набірае тэмпы. 15 красавіка распа-

чаўся першы этап абласнога фестывалю фальклорнага мастацтва “Скарбніца Падняпроўя” (першы фест ладзіўся ў 2017 годзе). Пра гэта напісала Крысціна Башарымава, вядучы рэдактар **Магілёўскага** абласнога метадычнага Цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы, які стаў ініцыятарам і арганізатарам гэтага фесту. “*Ён ладзіцца з красавіка на верасень у тры этапы, — распавядае аўтарка. — Першы: адборачны, другі: тэматычны (канцэрт, гумарыстычная дэя, этна-дыскатэка), трэці: заключныя вольскія мерапрыемствы. Канцэрт “Галасы Падняпроўя” быў прысвечаны спеўнаму мастацтву і ладзіўся на абласным узроўні. У метадычным цэнтры сабраліся дзіцячы*

На здымках:
1 Гродзенскі праект для моладзі.
2 Зэльвенская бібліятэка: падчас этнаграфічнага квэсту.
3 Малабярэставіцкая экалагічная вандроўка.
4 Слонімскай цудадзействы.
5, 6 Аматырскія бібліятэчныя аб’яднанні **Мастоўшчыны**.
7 Урок памяці ў **Бабруйску**.

і даросляў аўтэнтычныя і фальклорныя калектывы, выканаўцы устаноў культуры, носьбіты песеннага фальклору **Хоцімскага, Быхаўскага, Чэрыкаўскага, Краснапольскага, Клімавіцкага, Магілёўскага, Асіповіцкага раёнаў і Магілёва**. Наступнае свята-канцэрт “*Гумар Падняпроўя*” адбудзецца 30 красавіка”.

Пачалася падрыхтоўка творчых праграм да святкавання Дня Перамогі. Метадыст арганізацыйна-ме-

Бярозаўскія закавыкі... і не толькі

Шматвектарнасць развіцця
дзіцячай школы мастацтваў

тадычнага аддзела Палаца мастацтваў **Бабруйска** Алена Захарава распавяла, што 10 красавіка быў арганізаваны прагляд нумароў гарадскіх калектываў мастацкай творчасці (устаноў культуры і адукацыі).

Яшчэ адна навіна ад **Бабруйска** Палаца мастацтваў. Культарганізатар культуры-масавага сектара ўстановы Ірына Аўсяннікава паведаміла пра ўрок памяці аб вязнях фашысцкіх канцэнтрацыйных лагераў. У мерапрыемстве браў удзел узорны ансамбль танца "Фьюжн".

Супрацоўнік **Бярэзінскай** раённай бібліятэкі і старшыня раённага аддзялення Беларускага саюза жанчын Тамара Круталевіч напісала: "Вайна на ўсіх была адна, ды ў кожнага — сваё. З нашага раёна ў Германію фашысты вывезлі 925 мужчын, 411 жанчын. Але сучаснікі лепш успрымаюць гісторыю не праз сухую статыстыку, а праз чалавечы лёс. На **Бярэзіншчыне** прайшоў тыдзень памяці. Для навучэнцаў **Бярэзінскай** гімназіі быў накіраваны спектакль тэатра маналогоў наводле ўспамінаў землякоў-выванніцаў на прымусковыя работы ў фашыскай Германіі."

Работнікі **Пацуёўскага** сектара культуры і вольнага часу (**Свіслацкі** раён) арганізавалі для дзяцей квэст "У пошуках прыгод". У ходзе гульні дзеці адгадвалі рэбусы, загадкі, крыжаванкі. Адзін з маршрутаў вёў у бібліятэку, дзе можна было ашукваць частку адгадак. Самыя кемлівыя ўдзельнікі атрымалі салодкія прызы.

Квэст ладзілі і ў **Малабэраставіцкай** (**Бераставіцкі** раён) інтэграванай сельскай бібліятэцы. Удзельнікі літаратурнага гуртка "Знайка" скраваліся ў экалагічную вандрожку.

А квэст "Вяртанне да вытокаў" у сектары па абслугоўванні дзіцячага чытача **Зэльвенскай** раённай бібліятэкі быў этнаграфічным. Намеснік дырэктара ўстановы **Вольга** Камякевіч паведаміла, што прайшоў мерапрыемства з удзелам вучняў гімназіі № 1.

Метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Мастоўскай** раённай бібліятэкі **Вольга** Коршун напісала пра дзейнасць аматарскага аб'яднання для сталых людзей "Зносіны", якое створана і дзейнічае пры **Пескаўскай** сельскай бібліятэцы. Сябры суполкі амбаркоўвалі, як трэба сябе паводзіць, каб дажыць да ста гадоў. А ў **Страленскай** сельскай бібліятэцы, па словах **Вольгі** Коршун, албылася творчая сустрэча з самабытнай мастацкай Нінай Шніп з аграгарадка Стралы.

Беражыце сябе, шануючы чытачы, і пішыце пра цікавае ды карыснае.

Сустраёмся праз тыдзень.

Даю "К" не пісала пра школы мастацтваў. З аднаго боку сітуацыя зразумелая, — самыя, калі так можна сказаць, **стрэсаўстойлівыя** калектывы (добрыя нагрукі, таму і заробкі неабліга), **пазбаўленыя** збыльшага кадравых праблем (колішнія вучні становяцца педагогамі) і **забяспечаныя** неаблігым творчым патэнцыялам, які дазваляе дынамічна развіваць **пазабюджэтную** дзейнасць. Але менавіта ў такіх калектывах і **нараджаецца** іншым разам каштоўны досвед, які дазваляе **без праблем** вырашаць (даруіце за таўталогію) **праблемныя пытанні**.

Сёння прапаноўваем артыкул дырэктара дзіцячай школы мастацтваў горада **Бярозы** **Ірыны** ШУЛЯК, кіраўніка маладога і творчага амбіцыйнага. З 2002 па 2020 гады — 19 юных музыкантаў з **Бярозы** былі заахвачаны **Спецыяльным** фондам **Прэзідэнта** Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Астатнія факты і лічбы — у артыкуле.

АД МАСТАКОЎ — ПІСАНКА, АД ТАНЦОРАЎ — ПОЛЬКА...

Добрая справа жывіцца традыцыямі. Мы свае арганічна пераўтварылі ў доўгатэрміновыя праекты. Адзін з іх, які не збуйў сваёй актуальнасці і сёння — "Універсітэт культуры". Мабыць, памятаеце, былі такія сацыяльныя ўтварэнні пры ўстановах і арганізацыях. У нас такое захавалася і штогод ладзіцца. Глумачу: юныя музыканты, да прыкладу, ладзілі канцэртную тэматычную вечарыну "Сакрэты вечнай маладосці Баха"; танцоры з нагоды леташняга юбілею горада рыхтавалі праграму "Танцы роднага горада". Выкладчык нашай школы і кіраўнік узорнага ансамбля гарманістаў "Карпузіане" **Ігар** Сірычнік адрадіў шмат мясцовых танцавальных найгрышаў: **Спораўскую** польку, **Бярозаўскія** закавыкі, **Пескаўскую** кадрьлю, **Сялецкі абэрк**... Усё гэта дзеці і паказалі са сцэны. А юныя мастакі гэтымі днямі рыхтуюць выставу велікодных пісанак. Пазалішне казаць, што "Універсітэт культуры" — не толькі традыцыя, але і **эфектыўная** сістэма **эстэтычнага** навучання. Нашы школьнікі павінны ведаць і сусветную класіку, і мясцовыя традыцыі. На гэтай урадлівай глебе і прарастаюць рунно школьныя таленты.

За 60 гадоў работы ДШМ з яе сцен выйшла амаль 2 500 выпускнікоў, з іх кожны дзясяты абраў мастацтва сваёй прафесіяй. Сярод тых, хто дасягнуў немалых творчых здабыткаў — **Аксана** Амяльчук, сябра Саюза кампазітараў нашай краіны; **Павел** Янкоўскі, саліст акадэмічнага **Марыінскага** тэатра оперы і балета Санкт-Пецярбурга; **Дзмітрый** Берднікаў, выкладчык **Магілёўскага** дзяржаўнага музычнага каледжа; **п'яністка** **Юлія** Архангельская, салістка **Белдзяржфілармоніі**; **Дар'я** Іванова, музыкантаўца **Белдзяржфілармоніі**; **Ганна** Качына, выкладчык **Брэсцкага** музычнага каледжа; **Кацярына** Малько, скрыпачка **Нацыянальнага** акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам **Міхаіла** Фінберга; **Кацярына** Мурацова, салістка **Малалдзёжнага** тэатра эстрады і **Беларускага** дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра. І гэта толькі дасягненні ў музыцы. А ёсць у нас яшчэ і мастакі з танцорамі.

КЛЮЧЫ ДЛЯ ПРАФАРЫЕНТАЦЫ

Прынята меркаваць, што школы мастацтваў здатныя толькі на канцэртныя і выставачныя праекты. Памылковае меркаванне. Шмат паўсоль кажуць аб прафесійнай арыентацыі школьнікаў, але робяць, па-мойму, мала. Інакш не існавала б у сферы культуры кадравай праблемы. У нас для яе вырашэння з 2012 года дзейнічае праект "Ключы да поспеху".

Складнікі праекта з'яўля-

Вядучыя "Універсітэта культуры" **Кацярына** Раеўская і **Вольга** Янушчык.

ещы шырокі спектр рознажанравых конкурсаў. Напрыклад, "Музычны кірмаш" — для навучэнцаў аддзялення струнных народных інструментаў, конкурс эшоаду — для фартэпійнага аддзялення, алімпіада па музычна-тэатральных дысцыплінах сярод навучэнцаў выпускных класаў, адкрыты раённы конкурс дзіцячых інструментальных ансамбляў "TUTTI" і конкурс фартэпійнай музыкі "Сузор'е", у якіх бяруць удзел прадаўнікі **Бярозаўскага**, **Івацэвіцкага**, **Пружанскага**, **Кобрынскага** і **Драгічынскага** раёнаў...

Юныя мастак, танцор і музыкант не могуць не удзельнічаць у конкурсах. Гэта абавязковы складнік творчага жыцця і творчага ўдасканалення. Уменне перамагаць — таксама мастацтва. І толькі пры гэтай умове пытанне з выбарам прафесіі мае канкрэтныя адказы.

Карацей, з 63 педагогаў школы амаль палова яе **колішнія** выпускнікі. Да слова, настаўнікі таксама пацвярджаюць свой прафесіяналізм перамогамі ў творчых спаборніцтвах. У выніку — Гран-пры міжнародных конкурсаў у **Мінску**, **Венгрыі**, **Германіі**, **Італіі**.

Ірына Шуляк.

За кожным праектам, перамогай, канцэртам або выставай — праца настаўніка, якая патрабуе не толькі ведаў, але і вытрымкі, духоўных сіл, творчага гарэння. Менавіта настаўнік дапамагае раскрыцца парасткам таленту і дамагацца поспеху. **Ігар** Сірычнік і **Святлана** Здасюк, **Святлана** Ламановская і **Наталля** Шыкунец, **Ташыяна** Ажэль і **Ташыяна** Зданевіч, **Алена** Івашкевіч і **Наталля** Неліповіч, **Людміла** Кулікова — **Залаты фонд** не толькі нашай школы, але і культуры нашага раёна ў цэлым.

Узорная студыя **дэкаратыўна-прыкладнага** мастацтва, якой кіруе **Ташыяна** Зданевіч.

І вось што надзвычай істотна. На сёння наша школа перастала быць проста ўстановай адукацыі. Мы актыўна супрацоўнічаем з агульнаадукацыйнымі школамі, бібліятэкамі, клубамі, музеямі. Салісты і творчыя калектывы школы — пастаянныя ўдзельнікі гарадскіх і раённых святаў. Штогод мы ўдзельнічаем больш чым у сотні канцэртаў і выстаў. Самыя значныя за апошні час — **цыкл** канцэртаў і выстаў "Юныя таленты малой радзімы", **плёнэр** юных мастакоў "З любоўю да краю белых бяроз". Да слова, іх графічныя работы ўпрыгожылі сцены нашай школы.

ЭКСПЕРЫМЕНТ — СПРАВА СВЯТАЯ

Зараз пра тэму, якая, мне падобна, вельмі рэдка раскрываецца. А нам ёсць чым пахваліцца, бо шчыльна працуем з дзецьмі, якія маюць фізічныя недахопы. З 2012 года ва ўстанове рэалізуюцца творчыя праекты, накіраваныя на раз-

віцце творчых здольнасцяў дзяцей-інвалідаў, выяўленне здольных і таленавітых вучняў, іх далейшую прафесійную арыентацыю. Мы назвалі іх "Мастацтва нараджае надзею", "Падары дзецям мару", "Сем прыступак да Алімпіу".

Нашу праектную дзейнасць па вартасці можна назваць шматвектарнай. Разам з адукацыйнай функцыяй школа вядзе **актыўную** культурна-асветніцкую дзейнасць, **скіраваную** на прапаганду музычнага, харэаграфічнага і выяўленчага мастацтва. Пастаянна эксперыментуем. Дзіцячыя оперы, **плёнэры-графікі**, **флэш-мобы** сталі ішчэ не будзённымі.

Па якіх крытэрыях вызначаецца **эфектыўнасць** навучальнага працэсу ДШМ? Меркаваннў тут бывае шмат. Хтосьці робіць упор на удзел у прэстыжных фестывалях, а хтосьці **гаюльным** лічыць колькасць калектываў са званнямі. Наша школа ўсё гэтае крытэрыяў аб'ядноўвае. Пра фестыві і конкурсы гаворка ўжо была. А вось фактура па калектывах. Іх у школе сёння 35, 23 — дзіцячыя. Чатыры — узорныя, а народныя — два. **Натуральна**, робім усё для таго, каб колькасць гэтуго павялічыць.

14 ТЫСЯЧ РУБЛЁЎ

Хтосьці з чытачоў, напэўна, зараз думае: "Во як у іх усё цудоўна! Відаць, і інструменты - новыя". Не, не новыя. Але, дзякуючы кіраўніцтву райвыканкама і аддзела культуры, абнаўляем мы іх пастаянна. За

кошт сродкаў рэспубліканскага бюджэту атрымалі шэсць фартэпіяна за апошнія два гады. Асабліва абнаўлення патрабуюць баяны. Справа ў тым, што ў нас падростае каманда перспектывных баяністаў, але якасных інструментаў для конкурсных выступленняў, на жаль, няма.

Але мы не сядзім склаўшы рукі ў чаканні падарункаў. За тры месяцы бягучага года ад **пазабюджэтнай** дзейнасці атрымалі 14 тысяч рублёў. Стараемся працаваць з грамадскімі аб'яднаннямі, і па прыцягненню спонсарскай дапамогі. Справа ў гэтых накірунках будзе працягнута, бо ўстойлівая эканамічная база разам з вельміным патэнцыялам нашага калектыва дазволіць нам не спыняцца на дасягнутым і дабівацца яшчэ больш значных вынікаў. А дзіцячая школа мастацтваў, я ў гэтым швэрдэ пераканана, застаецца **асноўным** звязком дзіцячай эстэтычнай адукацыі, без якой цяжка ўявіць развіццё творчых здольнасцяў. А ўсё гэта і вызначае **духоўна-маральную** атмасферу нашага грамадства.

Ірына ШУЛЯК,
дырэктар дзіцячай школы мастацтваў г. Бяроза
Фота з архіва школы

Унікальны кераміст, носьбіт традыцыі спіральнага саломалляцтва, майстар вырабаваў з бярозавыя трышчы, майстар народных сувеніраў... Гэта не адзін чалавек, а цэлая творчая сям'я з Браслава, якая красавіцкімі днямі ўпершыню зладзіла сваю агульную сямейную выставу "Разам". Выстава прайшла ў выставачнай зале Віцебскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці. Сонца саламяных вырабаў Элеаноры Зінкевіч злучылася са змрокам стагоддзяў гістарычнай керамікі Валерыя Зінкевіча, цеплынёй бярозавай кары твораў Людмілы Шчапіла і надзённасцю фотакалажаў Анастасіі Ястраб. У Браславе сямейную пару Зінкевічаў ведае кожны, каму цікавая народная творчасць, бо гэта не проста майстры, але і настаўнікі, даследчыкі, арганізатары фестывалю — сапраўдныя энтузіясты сваёй справы. Летам выстава "Разам" будзе экспанавана ў Браславе.

Надзея КУДРЭЙКА

Элеанора Зінкевіч ужо на працягу многіх гадоў — загадчык Музея традыцыйнай культуры ў Браславе. "Калі б у 90-х мне казалі, што я буду працаваць у ДOME рамэстваў, стану майстрам саломалляцтва і ўзначалю музей — не паверыла б", — гаворыць яна зараз. Па адукацыі бібліяграф, 30 гадоў таму яна прыехала ў Браслаў разам з мужам Валерыем — карэнным браслаўчанінам, які адвучыўся ў тым жа Віцебскім педагагічным інстытуте, але на мастацка-графічным факультэце. Валерый прафесійна займаўся разьбярствам, Элеанора працавала ў школе па сваёй спецыяльнасці. Але ў час дэкрэтнага водпуску вырашыла пайсці на курсы саломалляцтва, што ўпершыню адкрыліся ў браслаўскім краязнаўчым музеі:

— На пачатку 90-х у Віцебскай вобласці толькі пачыналі ствараць Дамы рамэстваў, і місію ўзяў на сябе краязнаўчы музей. Дырэктар музея Галіна Станіславаўна Падальяка адправіла супрацоўніцу ў Віцебск, каб там навучылася плесці з саломы і пасля пачала вучыць іншых. Я трапіла на гэтыя курсы. Але выкладчыца не ўзабаве звольнілася, а ў мяне былі і пэўныя поспехі, і педагагічная адукацыя, так што заняць яе месца прапанаваў мне. І воць — увечары я вучылася па кніжках,

Браслаўская сям'я ўладароў гліны і саломкі

ездзіла да старых майстроў дзе непадалёк, а раніцай выкладала. І муж, на той час ужо захоплены ганчарствам, падтрымаў ідэю, каб я стала супрацоўніцай музея. Як бачыце, пачынала я з саломкі, а скончыла загадчыцай Музея традыцыйнай культуры.

Такім чынам, Элеанора Зінкевіч стала ля вытокаў адраджэння беларускіх рамэстваў у Браславе, які цяпер увогуле лічыцца адным з найбольш моцных цэнтраў народнай культуры ў нашай краіне: там працуе даволі вялікая колькасць і прызнаных майстроў — а Валерыя Зінкевіч можна назваць нават знакамітым, і проста аматарам. Падзякаваць за гэта трэба і сям'і Зінкевічаў, якая заахоціла да творчасці многіх і многіх, а акрамя ўсяго іншага — дзесяць гадоў ладзіць у Браславе вялікі гісторыка-этнаграфічны фест "Меч Брачыслава", што збірае гасцей не толькі з Беларусі, але і з замежжа.

Аднак Элеанора Уладзіміраўна не проста "ўмеє плесці з саломкі". Цяпер яна валодае самымі рознымі майстэрствамі, тэхнікамі і матэрыяламі — стварае і з травы, і з лямцы, і шыё і

тэчэ, і многа чаго яшчэ. Адвучылася дадаткова ў Інстытуце праблем культуры, распрацавала канцэпцыю развіцця музея і падрыхтоўкі розных этнаграфічных свят і ярмарак народных рамэстваў. А яшчэ — як чалавек націхнёны і неспакойны — была адной з першых, хто на Віцебшчыне ўзяўся адраджаць традыцыю спіральнага саломалляцтва. Два гады таму гэта старажытная тэхналогія атрымала статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці, і менавіта Элеанора Зінкевіч афіцыйна лічыцца яе носьбітам у Браславе.

— На той час, гадоў 20 таму, я ўжо была загадчыцай музея, — згадвае Элеанора Уладзіміраўна. — У нас у фондах мелася вялікая калекцыя такіх вырабаў, але ж ніхто імі не займаўся, не вывучаў. І талды я ўзялася за гэтую тэму. Для пачатку поўнасна апрацавала і апісала ўсю калекцыю, далей пачала ездзіць па вёсках і распытваць людзей. Праўда, жывых носьбітаў традыцыі ўжо не было, я тутарыла з іх роднымі, з аднавіскаўцамі — хто што памятае.

Сабрала такім чынам усе звесткі, навучылася плесці сама і пачала вучыць іншых. Але ж — цікавіліся справай многія, але не многія цяпер працуюць са спіральным саломалляцтвам, бо занятак усё ж не самы прасты, ды і сілу ў руках трэба мець. Па гэтай тэхналогіі звычайна рабілі даволі трывалыя прадметы, і малія і вялікія. Асабліва паніліся вялікія — а гэта былі ёмістасці для захавання зерня, віна, мукі. Рабіліся такім чынам нават прадметы мэблі, а маглі быць і проста гаршчочкі, хлебніцы, гарцы і многае іншае. Саломка, каб стаць тоўстым і моцным жгутам, устаўлялася ў трубочку дыяметрам ў сантыметр-пачаткі ўтара, а потым спецыяльным возбрам, па спіралі, спляталася. Атрымлівалася і прыгожа, і надзейна. Такім

чынам можна працаваць не толькі з саломкай, але, напрыклад, і з лазой. Увогуле, гэтая архаічная тэхніка распаўсюджана па ўсім свеце, нават у егіпецкіх пірамідах знаходзілі рэчы, зробленыя падобным чынам з пальмавага лісця.

Для першай сямейнай экспазіцыі выпявала доўга, але па выніку выстава "Разам" прыпала на вяснову перадвелькодны час і тэматычна стала вясновай — з яйкамі і вербамі. І найціка-

вейшыя керамічныя творы Валерыя Зінкевіча, рэканструяваныя па ўзорах нават часоў неаліту, зайгралі нечаканым чынам, аздобленыя залацістым адценнем вырабаў Элеаноры Зінкевіч. — Разеткі на каркасах я называю "сонейкамі", — расказвае Элеанора Уладзіміраўна. — Яны, а яшчэ і вітыя пляценкі былі элементамі так званых "царскіх брамаў", што лічыцца шэдэўрам беларускага саломалляцтва. Ёсць калекцыя саламяных кошыкаў, прызначаных для ўпрыгожвання. Асобны мастацкі аб'ект, які я назвала "Саракі", — падвеска з сарака птушкіма, што лятыць у вырай. Некалькі адметных шкатулак, адна з якіх вялікая, з устаўкамі блакітнага і чырвонага колераў, — мая рэпліка са шкатулкі кан-

ца XVIII стагоддзя, што захоўваецца ў Гістарычным музеі ў Маскве і паходзіць з беларускіх земляў. Многа ўпрыгожванняў — раней іх часта рабілі з саломкі. І гэтак далей.

Другая значная частка экспазіцыі — вырабы і творы Валерыя Зінкевіча, якога называюць унікальным майстрам не будзе перабольшаннем. Ён захапляецца гістарычнай і этнаграфічнай керамікай, як спецыяліста яго ведаюць усе археолагі, Валерый — адзін з лідараў рэканструктарскага руху ў нашай краіне, і не проста творца, але і даследчык. Нядзіўна, што калі некалькі гадоў таму ў нацыянальным парку "Белавеская пушча" пачаў стварацца археолагічны му-

зей пад адкрытым небам, то наша Акадэмія навук звярнула менавіта да Валерыя Зінкевіча, і тры гады (праца скончылася літаральна з месяца-другі) ён напаяў музей усімі рэканструяванымі керамічнымі вырабамі — ад неаліту да позняй эпохі жалеза і рымскага перыяду. Стварыў такім чынам велізарную гістарычную калекцыю. І ўвогуле як майстар Валерый працуе не на рынак, не на ярмаркі, а на вучэбнае гісторыі, на яе рэканструкцыю.

Праўда, пасля заканчэння "худграфы" хоць і любіў графіку, захапіўся ўпершыню чаргу разьбярствам — і ў гэтай галіне дасягнуў высокіх вынікаў, яго прозвішча зараз ёсць ва ўсіх даведніках па народных рамэствах.

— А на кераміста насамроць я ніколі не вучыўся, — расказвае Валерый. — Ужо ў разьбярстве мяне цікавіла работа з трохмернай пластыкай, са скульптурай. Так і прыйшоў да пластыкі керамікі. Пачалося ўсё з майго шчырага здзіўлення, калі я пазнаёміўся з творамі эпохі неаліту. Бо ў нас жа бытовае ўяўленне пра неаліт як пра дзікіх людзей у шкурах і ў пярочах, а я ўбачыў каласальную культуру. Што тычыцца пластыкі неаліту, эпохі бронзы і далей — то гэта проста шэдэўры. І ўвясце, яны ж ствараліся прымітыўнымі метадамі, без абсталявання, станкоў і да таго падобнае. Я зараз, каб паўтарыць якую адметную форму, магу тры дні не выходзіць з майстэрні, а як жа гэта ўсё рабілася тады! Сучаснаму керамісту і не сніцца.

Акрамя рэканструкцыі дагістарычных вырабаў, на

гэты час Валерыі Зінкевіч аднавіў ужо ўсе тэхналогіі, характэрныя для керамікі і Браслаўшчыны, і Беларусі ўвогуле. З жонкай Элеанорай яны даўно ўдзельнічаюць у рэканструктарскіх гістарычных святах у Еўропе — Літве, Латвіі, Польшчы, Германіі. Там падобная тэматыка, у тым ліку эпоха вікінгаў, сярэднявечча і гэтак далей, у турыстычным, асветніцкім, педагагічным і нават забавляльным і камерыйным сэнсах — моцная і добра развітая плыня.

— Мане гэта ўсё час цікава, — гаворыць Валерыі Анаатольевіч. — Там тысячы майстроў, натоўпы наведнікаў, патрымка многіх устаноў. І калі мы прыязджаем туды са сваімі вырабамі, то

лам — для алею ці віна, ёсць вырабы з сярэднявечнай традыцыі, ёсць гаршчкі і мсы з вядомых археалагічных стаянак на тэрыторыі Беларусі, напрыклад з Асаўца. І многае, многае іншае можна ўбачыць на выставе — у кожнага экспаната свая цікавая гісторыя, а раскажаш пра іх Валерыі Зінкевіч можа гадзінамі.

Валерыі Анаатольевіч таксама, дарэчы, працяглы час працаваў метадыстам у Музеі традыцыйнай культуры, здаўна сам удзельнічаў у археалагічных экспедыцыях. Яго захапленне, да якога ён далучыў і жонку Элеанору, і сястру Людмілу, і абедзвюх дачок, яшчэ называецца “эксперыментальнай археалогіяй” — не толькі традыцыйнымі бела-

“Шматстаночнік” Аляксей Каржоў

Жывы гук народнага музыкі

Яго бацька быў лепшым гарманістам не толькі ў роднай вёсцы Слабада, але і, мабыць, ва ўсім Рагачоўскім раёне. Ніводнае высялле, сямейная ўрачыстасць, канцэрт у сельскім клубе не абыходзіліся без Алега Каржова. Таму музыка акружала Лёшу літаральна з першых месяцаў яго жыцця. У чатыры гады хлопчык паспрабаваў узяць у рукі бая і нават памкнуўся граць на ім.

А. Каржоў з узнагародамі лаўрэата конкурсу “Новыя імяны Беларусі”.

Аднак інструмент быў вышэй за музыканта, і Лёша папрасіў бацьку пасадзіць яго на палудуку. Малечы здавалася, калі ён забярэцца вышэй, то адразу стане вялікім і зможа граць, як тата. Бацька засмяяўся і паабяцаў Лёшы навучыць яго граць на інструменце, як толькі хлопчык трохі падрасце.

СТАЛЕННЕ

Алег Мікалаевіч стрымаў абяцанне і навучыў сына Аляксея граць на гармоніку. Ад гэтага часу ўсе школьныя свята праходзілі з удзелам юнага музыканта. Сумненняў у выбары прафесіі ў Аляксея не было. Пасля заканчэння дзевяці класаў ён паступіў у Гомельскі музычны каледж імя Нясера Сакалоўскага на факультэт баяна. Разуменне музыкі на прафесійным узроўні прыносіла радасць і жаданне хутчэй усавабляць атрыманая веды ў жыццё. Да таго ж, выкладчыкі высветлілі, што ў хлопца абсалютны музычны слых, што дасць яму магчымасць стаць першакласным прафесіяналам. Акрамя таго, у 1987 годзе Аляксей Каржоў скончыў з адзнакай “выдатна” Маскоўскі завочны народны ўніверсітэт мастацтваў (факультэт музычнага мастацтва, аддзяленне кіраўніка інструменту для змешанага духавога аркестра).

Пасля праходжання службы ў войску ў ансамблі песні і танца ордэна Леніна Маскоўскай акругі Каржоў быў накіраваны на працу ў Светлагорск кіраўніком канцэртнай брыгады ў Палац культуры хімікаў (цяпер — Светлагорскі Цэнтр культуры). Злюбімым баянам музыкант пабываў з канцэртамі амаль ва ўсіх населеных пунктах раёна. Аргыстаў канцэртнай брыгады гледачы прымалі з зааваляльным энтузіязам. Любімай творчай праца прыносіла радасць. Але...

Аляксей Алегавіч ажаніўся, у сям’і нарадзіліся дзве дачкі. І Каржоў быў змужан перайсці працаваць на “Хімвалакно”, бо зарплата там была ў чатыры разы вышэй. Аднак пакінуў свет музыкі ён не захачеў. На прадпрыемстве працаваў на паўстаўкі кіраўніком заводскага калектыву мастацкай самадзейнасці, а таксама па сумяшчальніцтве яшчэ некаторы час — настаўнікам спеваў у дзвюх сярэдніх школах. Самастойна асвоіў кінакамеру, часам рабіў відэазапісы сямейных урачыстасцяў і ўвасобіў у жыццё сваю даўнюю мару: навучыўся граць на акардэоне. З 2002 года ў яго жыццё ўвайшоў ансамбль “Сюзор’е”.

“СУЗОР’Е”

У 1974 годзе ў вёсцы Якімава Слабада па ініцыятыве Ларысы Андрэйчыкавай ансамбль “Сюзор’е” аб’яднаў аматараў народнай песні, якіх родная зямля надзяляла выдатнымі галасамі. Песні і абрады роднай вёскі, ды і ўсёй Светлагоршчыны, складаюць адну з асаблівасцяў Паўднёва-Усходняй палескай традыцыйнай культуры, якая ў цэлым вылучаецца сваёй этнаграфічнай арыгінальнасцю музычнага стылю. Напрыклад, каляндныя песні выконваюцца ў адзін голас, але са своеасаблівымі двухгалоснымі “выбіскамі”. Кожная ўдзельніца ансамбля ўносіць сваё разуменне песні. Асаблівую маляўнічасць ансамблю надаюць аўтэнтычныя касцюмы, у якіх, як і ў песнях, раскрываецца свет прыгожага. Дзякуючы ансамблю “Сюзор’е” ў вёсцы ходзяць калядоўшчыкі, гараць купальскія вогнішчы, гуць старадзінныя песні. Калектыву прымае ўдзел у святкаванні Масленіцы, Новага года, рэгістрацыі шлюбів у ЗАГСе і розных мерапрыемствах у горадзе, а гэта не менш за 150 выступленняў у год.

Вельмі цікава з удзелам ансамбля “Сюзор’е” праходзяць юбілейныя і творчыя вечары, вячоркі, высяльныя абрады, тэатралізаваныя пастаноўкі. У раёне ўжо няма аграгарадка, у якім ансамбль не пабываў з канцэртамі некалькі разоў, ён з’яўляецца частым гасцем у санаторыі “Сярэбраныя ключы”, канцэрты праходзілі таксама ў гарадах Гомель, Калінкавічы, Рэчыца, Рагачоў, Пінск. У 1991 годзе ансамбль “Сюзор’е” атрымаў найменне “народны”, якое падцвярджаў ужо сем разоў. За гады творчасці ансамбль мае мноства узнагарод пераможцы раённага аглядаў-конкурсаў, у 2000 годзе перамог у Рэспубліканскім тэлевізійным конкурсе “Чароўны куфэрак”. Праз год калектыв удзельнічаў у Міжнародным фестывалі

валі аўтэнтычнага фальклору “Вянок дружбы”. Асабліва запамінаўся ўдзельніцам ансамбля Міжнародны фестываль “Берагіня” ў 2014 годзе ў гарадскім пасёлку Акіяроўск. Туды з’ехалі многія яркія і самабытныя калектывы з усяго былога Савецкага Саюза.

У 2014 ансамбль узнагароджаны граматай за ўдзел у Рэспубліканскім фестывалі “Не старэюць душой ветэраны”, удзельнічаў у рэспубліканскім свяце “Дажынкі”, а таксама ў здымках дакументальнага фільма “Дняпроўскі рэкіем”, у некалькіх тэлеперадачах, напрыклад, “Наперад у мінулае” і іншых. Калектыв “Сюзор’е” занесены ў Кнігу славы Светлагорскага раёна.

КРЭДА

Аляксей Алегавіч Каржоў не толькі кіруе творчымі калектывамі, але і пастаянна выступае як саліст. Любімы акардэон у руках маэстра то звініць-распясцае пошчакам чыстага ручача, то разлятаецца пырскамі бліскаччай вясёлкі, то задуменна сумуе, то рамантычна кліча ў свет мары. Невыпадкова да шматлікіх грамад кіраўніка ансамбля ў 2018 годзе далася ганаровая ўзнагарода лаўрэата Нацыянальнага конкурсу “Новыя імяны Беларусі”.

Крэда музыканта як у асабістай творчасці, так і ў творчасці калектыву — толькі жывы гук. Аляксей Каржоў не прызнае ні “мінусовак”, ні, тым больш, “плюсовак”, лічыць сапраўдным толькі жывы гук. Музыкант перакананы, што творчасць ансамбля “Сюзор’е” мае вялікае значэнне не толькі для захавання фальклорнай спадчыны беларускага народа, але і для яе прапаганды. Ён кажа: “Гледачы з вялікім зааваляльным ходзяць на канцэрты з жывым гукам, а паспраўдному жывы гук могуць даць толькі народныя калектывы. Таму будучыня за народнай творчасцю”.

ТВОРЧАЯ ДУША “РАДАСЦЕІ”

Народны ансамбль народнай песні Прудкоўскага СДК “Радасцея” ўжо больш за 25 гадоў радуе гледачоў сваёй творчасцю, з’яўляецца зааваляльным народным традыцыйным, абавязковым удзельнікам усіх святочных мерапры-

цікаваць да іх вялізныя. А ў Беларусі падобнае зрабіць не ўдасца, хоць і маем мы настолькі багатую гісторыю, што не толькі ў Браславе, а ў кожным горадзе можна ладзіць такія мерапрыемствы. Таму мы і пачалі арганізоўваць свой гістарычны фестываль - з майстрамі, з музыкамі, з рыбарамі... У некаторыя гады яго запамінаўся была проста надзвычайнай, колькасць удзельнікаў неверагоднай. Праўда, летась правесці фестываль ужо не атрымалася, ды і сёлета, хутчэй за ўсё, яго не будзе.

Хоць і спецыяліст Валерыі Зінкевіч ў гістарычнай, дакладнай рэканструкцыі, але тое, што ён прадставіў на выставе “Разам”, хутчэй можна назваць інтэрпрэтацыяй, аўтарскім поглядам на ўзоры неаліту і беларускай этнаграфіі. У Валерыі ёсць “спрадвечная мара”, як ён гэта называе, — увесці рэканструкцыю ў сучасны інтэр’ер, каб адноўленыя па археалагічных узорах творы выглядалі арганічна ў нашай цяперашняй паўсядзённасці. І на выставе прадстаўлена некалькі аб’ектаў, задуманых менавіта з такой мэтай. А ўбачыць можна творы самых розных форм, памераў і тэхналогій вырабу, вялізныя і маленькія, з арнаментамі і без. Дарэчы, неалітычныя арнаменты — мудрагелістыя і лаканічныя, у старажытнасці мелі сакральны сэнс, ёмістасці з арнаментам выкарыстоўваліся ў аграрных абрадах.

Ёсць рэканструяваная амфара XII стагоддзя з Наваградка — цёмная, з дзвюма ручкамі і вузкім горлам. Ёсць з больш шырокім гор-

рускімі рамяствамі займаюцца ў гэтай сям’і. Валерыі і на дудзе іграе! Людміла Шчапіла для выставы падрыхтавала шэраг вырабаў з бярозсты, у тым ліку і архайных формаў. І яна калісьці працавала ў Браслаўскім музеі, а цяпер жыве ў Мінску, пры гэтым застаецца членам народнага клуба майстроў народнай творчасці “Ля возера” ў Браславе. Людміла — майстар працы з бярозсты, увогуле з карой, на выставе ад яе — берасянікі і многае іншае самага рознага, падчас вельмі складанага пляцення і старажытнага выгляду. Людміла Шчапіла так умее працаваць з карой, што вырабы атрымліваюцца і ўвогуле без пляцення! Дачка Валерыі і Элеаноры Зінкевічаў Анастасія таксама скончыла мастацка-графічны факультэт у Віцебску, цяпер мае прозвішча Ястраб і жыве з мужам у Мінску — яна валодае рознымі народнымі рамяствамі, але для сямейнай выставы вырашыла стварыць некалькі адметных фотакаляжаў.

Выстава “Разам” у зале Віцебскага АМЦНТ, назвычайна яркавымі і незвычайнымі экспанатамі, выклікала даволі вялікую цікавасць у публікі, у мастакоў і майстроў. А неўзабаве выстава пераедзе ў Браслаў, і летнім адпущным сезонам яе змогуць пабачыць, і далучыцца такім чынам да нашай гісторыі і традыцыі, не толькі браслаўчане, але і ўсе госці найпрыгажэйшага азэрнага краю.

Фота Васіля МЯДЗЮХІ

Галіна КАПЕЦКАЯ,
Светлагорск

Вёска Чырвоны Бераг, што ў 20 кіламетрах ад Жлобіна, не так даўно стала адной з гісторыка-культурных і мастацка-эстэтычных славунасцяў нашай краіны, і сёння па праве ўваходзіць у турыстычны маршрут “Залатое кольца Гомельшчыны”. І не толькі таму, што тут знаходзіцца шыкоўны палац магната Вікенція Козел-Паклеўскага і яго жонкі Марыі Гатоўскай. Але галоўным чынам — дзякуючы размешчанаму побач з вёскай мемарыялу “Дзесяць ахвярам вайны”, які стаў сімвалам нягаснай Памяці пра дзве тысячы юных жыццяў, загубленых рукамі гітлераўскіх катаў.

ГОРАЙ ЗА ІРАДА

Сённяшнім пакаленням цяжка паверыць у тое, што ў час вайны на тэрыторыі Беларусі існавалі адмысловыя дзіцячыя канцлагеры — так званыя “зборныя пункты”. Фашысты стваралі іх для зверскіх эксперыментаў. Лекары літаральна высмоктвалі кроў у дзетак для пералівання параненым нямецкім афіцэрам і салдатам. Лічылася, што ў дзяцей яна больш чыстая і здаровая, чым у дарослых. Многія пасля такіх “акцый” паміралі, і іх тут жа закопвалі ў ямы або спальвалі на вогнішчах. Гэтае зло страшнейшае за тое біблейскае, якое калісьці ў Бэглеме спарадзіў кіраўнік Юдэі Ірад Вялікі. І ў гісторыі яно не павінна быць забыта.

У дужках заўважу, што ў савецкія часы інфармацыя аб такіх спецлагерах афіцыйныя органы чамусьці замоўчвалі. Магчыма, лічылі, што ў параўнанні з Асвенцымам, Дахау або Трасэнцямом яны — толькі кропелька ў акіяне сусветнага зла. Дык навошта акцэнтаваць на іх увагу? Або, можа быць, не жадалі лішні раз псіхалагічна ўскалыхваць людзей, якія палі вайны прагнулі забыцца на ўсе нядаўна перажытыя жахі? А яшчэ я чуў, што інфармацыя пра дзіцячыя канцлагеры нібыта магла спрыяць захаванню нявыясніў да нямецкага народа — што было палітычна немытагодна ў тагачасных умовах непарушнай дружбы з ГДР. Не ведаю...

Між тым, акрамя Чырвонага Берага ў Беларусі існавалі яшчэ 14 падобных “зборных пунктаў”. Напрыклад, у Скаброўшчыне непалатэка ад Мар’інай Горкі. Там была сапраўдная “лабараторыя” па выпампоўванні ў дзяцей крыві для параненых немцаў. Вялікую карціну пра гэта незлоўга да сваёй смерці пачынаў пісаць Міхаіл Савіцкі — ды скончыць, на жаль, не паспеў...

А яшчэ можна ўспомніць Азарычы Палескай вобласці (цяпер Калінкавіцкі раён Гомельскай вобласці), дзе ў адным з трох канцлагераў разам з дарослымі паміралі ад катаванняў, голаду, холаду і сыпного тыфу тысячы дзяцей... І ў латвійскім Саласпілсе існаваў спецыяльны дзіцячы канцлагер, у якім паміралі 35 тысяч дзяцей, тры тысячы з якіх не мелі нават пяці гадоў! І ў Петраваўскаму, у раёне Перавалнага бяржы, працаваў так званы 6-ты фінскі канцлагер для дзяцей. Не кажучы ўжо пра тое, што ва ўсіх буйных лагерах смерці на тэрыторыі акупаванай Еўропы поруч з мільёнамі дарослых вязняў

“Мяне ў жывых

Страшны дакумент той вайны.

неслі свой крыж і малыя — ні ў чым не вінаватыя, пазбаўленыя самай радаснай сваёй пары, дзяцінства. Выжываў з дзесяці толькі алдін. Неверагодна, але факт...

Дык вось — пра Чырвоны Бераг. Тут улетку 1944-га за калочным дротам знаходзіліся дзеці пераважна з Гомельшчыны і Магілёўшчыны, але былі і з Міншчыны, былі з Украіны, Прыбалтыкі, Смаленска і Бранска. Спачатку дзяцей мылі ў лазні ці наўпрост у рэчцы Дубосна, потым пад канвоем заганылі ў вялікай пакоі з лабараторыяй, дзе яны чакалі сваёй чаргі. Ім рабілі аналіз крыві для вызначэння яе групы для наступнай трансфузіі. Пасля агляду дзіця клалі на стол пад нахілам, а кволяныя рукі прасоўваліся ў спецыяльныя алтуліну ў сцяне перагародкі. І пачыналася дзікая працэдура...

Потым знясіленым дзесям вешалі шпальду, на якой пазначалі групу крыві. Пасля такіх працэдур многія дзяўчынкі і хлопчыкі (звычайна ім было ад 7 да 14 гадоў) паміралі. Іх целы вывозілі і спальвалі на велізарным вогнішчы ў выглядзе свастыкі. Тых, хто выжываў, фашысты эшалонамі адпраўлялі ў Германію — у якасці донараў для далейшых медыцынскіх эксперыментаў.

У Чырвоным Беразе быў апрабаваны і новы — “навуковы” — метад забору крыві. Дзяцей падвешвалі пад мышкі, сціскалі грудзі. Каб кроў ня скручвалася, высокакарафесійныя лекары-клятвараўшчыні ўчысткі белых халатах калілі маленькія целы адмысловым растворам. У ступнях рабілі

глыбокія надрэзы — і кроў сцякала ў герметычныя ванначкі...

У МАЙСТЭРНІ НА ПЛОШЧЫ ПЕРАМОГІ

Ідэя гэтага мемарыяла з’явілася ў Леаніда Левіна, здаецца, у пачатку 1990-х. Я быў знаёмы з архітэктарам яшчэ з часоў “хатынскай эпопеі”, калі ў яго — па распараджэнні Пятра Міронавіча Машэрава — з’явілася свая майстэрня ў сутарэннях дома на плошчы Перамогі. Тады “парадны ўваход” у яе быў не з Ленінскага праспекта, а з дваравага пад’езда. Крыху пазней нашы чалавечыя зносіны ўзмацніліся да такой ступені, што аднойчы ён прапанаваў мне напісаць пра яго творчасць манерафію. Але перашкодзілі нейкія аб’ектыўныя абставіны, і ў выніку Левін вырашыў сам раславецці ў мемуарах “пра час і пра сябе”. Што ў яго выдатна атрымалася ў кнігах “Хатынь”, “Перажыць перажытае”, “Вайна і любоў”.

У майстэрні на плошчы Перамогі ў Левіна нараджаліся выдатныя ідэі, многія з якіх (у тым ліку, праекты станцыі Мінскага метрапалітэна “Няміга” і “Плошча Леніна”, рэканструкцыя гістарычнага квартала Мінска і набярэжнай ракі Свіслач) паспяхова рэалізаваліся.

Леанід Мендзелевіч быў не толькі высокапрафесійным архітэктарам, энцыклапедычна адуканым інтэлектуалам, але і надзвычай простым ды лёгкім у зносінах чалавечкам. Па маім запрашэнні ён з задавальненнем прымаў

уздзел у “крутлых сталах” рэдакцыі “Культуры”, на якіх мы абмяркоўвалі вострыя праблемы беларускага манументальнага мастацтва. Апошні раз Левін — у белай кашулі і чорным пінжаку — прыйшоў на такое пасяджэнне з палачкай, ужо будучы хворым, і па нашых высокіх сходах ён уздымаўся з дапамогай свайго сябра, фотакарэспандэнта “К” Юрыя Іванова.

Леанід лічыў неабходным выказаць уласны пункт гледжання на праблему якаснага дапаўнення помнікаў да архітэктурнай прасторы горада. Скульптура для яго была арганічным працягам архітэктурнай думкі. Як правіла, ён асабіста або з архітэктарамі-аднадумцамі знаходзіў ідэю, вобраз і літаральна ўпісваў манумент у гатовы сцэнарый — а ўжо потым яго ствараў скульптар. Менавіта гэтак нарадзілася мемарыялы “Праклён фашызму” ў Шунеўцы, “Прырыў” ля Ушаचाў, “Яма” ў Мінску...

Здаецца, у канцы 1980-х, пасля рэспубліканскага конкурсу на лепшы праект помніка “Дзяцінства, апаленае вайной”, я ўпершыню пачаў з вуснаў Левіна думку пра тое, што Беларусь — як, мабыць, ніякай іншай краіне — неабходны мемарыяльны знак-помнік у гонар дзяцей, якія апынуліся нявіннымі ахвярамі вайны. Леанід выказаў намер уласна-ручна паспрабаваць што-небудзь зрабіць у гэтым рэчышчы.

Спачатку ён марыў паставіць такі помнік на аўта trasе Брэст — Мінск — Масква, абраўшы пункт з добрым аглядам. Але гэтая ідэя

засталася нерэалізаванай. І толькі пазней, пасля завяршэння мемарыяла “Яма. Мінскае гета”, скульптурную частку якога таленавіта выканаў Аляксандр Фінскі, Левін зноў вярнуўся да сваёй даўняй задумкі. Паралельна ён пачаў працаваць з гэтымі ідэямі праз дырэктывыя органы, памятаючы, што “вада камень точыць”. І ўрэшце дачакаўся добрых навін: яго стараннямі рашэнне аб стварэнні мемарыяла ў Чырвоным Беразе было прынята на ўрадавым узроўні! Адпаведна, справа зрушылася з месца.

Да сябе ў саўтары Леанід зноў запрасіў Аляксандра Фінскага — аднаго са стваральнікаў помнікаў Адаму Міцкевічу ў Мінску, Сяміону Полацкаму ў Полацку, кампазіцыі “Вячэрні блюз” для Міжнароднага Алімпійскага парка ў Пекіне і ладнага шэрагу іншых цікавых твораў. Запрасіў і Святлана Каткову, дачку легендарнага педагога Сяргея Пятровіча Каткова — першага настаўніка Левіна ў мастацкай студыі Палаца піанераў і школьнікаў. Святлану ён ведаў як таленавітага жывапісца-манументаліста па размалёўках ў мінскім кінагэатры “Вільнюс” і ў Палашы культуры чыгуначнікаў (абедзве — у саўтарыстве з Зойяй Літвінавай), а таксама ў сталічных рэстаранах “Планета” і “Зялёны луг”.

Гэтая незвычайная творчая трыяда ўжо прадугледжвала пазітыўны вынік. Забягаючы наперад, скажу, што так і адбылося: дзе тры аўтары былі ўдастоеныя ўзнагароды прэміі Рэспублікі Беларусі. Але да таго трыумфальна-

На здымках: мемарыял у Чырвоным Беразе.

ужо не будзе...

га моманту было яшчэ далёка. Дадам, што для рэалізаваных праекта мемарыяла спатрэбіліся і памочнікі-архітэктары: Галіна Левіна і Аляксандр Капылюў, а таксама скульптар і дызайнер Максім Пятруль.

МЕТАФАРА НЯЗДЗЕЙСЕНАЙ МАРЫ

Пачыналася ўсё няпроста. Ледзь толькі ў Чырвоным Беразе стартвалі будаўнічыя працы,

пятачку стаіць дзяўчынка. А якая своеасабліва, дынамічная пастычка! І як магутна ламаны сілуэт тоненькай, далікатнай фігуры перадае ўнутранае напружанне!

Я пагаджуся з меркаваннем Фінскага і Катковай, з якімі мне даводзілася некалі гутарыць на гэтую тэму: ансамбль мемарыяла ў цэлым прыдумай Левін. Гэта яго архітэктурная рэжысура, пачынаючы ад “Плошчы Сонца”, ад якой разбягаюцца па яблыневым садзе восем “промянь”-прыса-

чынак і хлопчыкаў, чые лёсы былі разбураныя рукамі акупантаў. За караблікам — пусты “мёртвы клас” з 21 беласнежнай партай з бетону і школьнай дошкай. Гэта толькі адзін такі клас з многіх: немцы знішчылі ў Беларусі 13 тысяч школ, сотні тысяч падобных класаў! Лічба неймаверная — асабіста мне яе асэнсаваль цяжка.

Увесь Паруснік — у атачэнні дзіцячых малюнкаў, увасобленых у выглядзе вітражоў у белых рамках. Ужыванне такіх незвычайных вітражоў — гэта ноу-хаў ў сучасным манументальным мастацтве: падобных няма нідзе. Здавалася б, звычайны малюнак — але якім кантрастам глядзяцца яны на фоне смерці, пакутаў, болю і звонкай пустэчы таго класа, у якім калісьці віравала жыццё!

Але самае цікавае, што гэтыя вітражы былі стэлізаваныя на аснове сапраўдных дзіця-

чых малюнкаў, зробленых навучанцамі студыі Сяргея Каткова. Арыгіналы захоўваліся ў архіве Святланы Катковай. Левін расправіў мне, што ў агульнай тэчы ён са здзіўленнем адшукаў і свой дзіцячы малюнак пачатку 50-х гадоў!

Цікава глядзяцца ў белых рамках і павялічаныя да ладных памераў алегарычныя фігуркі розных звяркоў і птушак, кветкі, цыркавыя артысты, прынцысы, вылепленыя з пластыліну дзешчымі Чырвонабярэжскага дзіцячага дома.

“Пагалзіцеся, што ўсе гэтыя дзіцячыя працы выпраменьваюць радасць, а не туго і горч, — кажаў Леанід Левін. — Прыступаючы да рэалізацыі дадзенай часткі праекта помніка, я падумаў, што светлая ідэя радасці павінна быць як бы цёплым народным успамінам пра ўсіх тых хлопчыкаў і дзяўчынак страшнага ваеннага ліхалецця, якія загінулі ў фашы-

мне сёння споўнілася 15 гадоў. Калі б ты цяпер сустрэў мяне, то не пазнаў бы сваю дачку. Я стала вельмі худзенькай, мае вочы запалі, коскі мне абстрылі нагала, рукі высахлі і сталі падобнымі на граблі. Калі я кашляю, з рота ідзе кроў. Мне адбілі лёўкі...”

Ліст Каці Сусанінай быў апублікаваны ў “Камсамольскай праўдзе” 27 мая 1944 года. А знайшлі яго пры разборы цаглянага мура разбуранай печы ў адным з дамоў у вызваленым раёнцэнтры Лёзна, што на Віцебшчыне. На канверце стаяў адрас: “Дзейная армія. Палявая пошта № ... Сусаніну Пятру”. Перад тым, як надзець пяглю на сваю худзенькую шыю, дзяўчынка напісала бацьку ліст... Цяпер гэты дакумент захоўваецца ў Расійскім дзяржаўным архіве сацыяльна-палітычнай гісторыі сярод дакументаў ВЛКСМ. Ідэя ж увекавечыць яго на школьнай дошцы ў мемарыяле Чырвонага Берага належыць Васілю Быкаву.

Каментаваль ліст няма ніякай патрэбы. Тут звяртына фізіяномія фашызму — ва ўсёй сваёй поўні. Зрэшты, не: фашысты былі горш за звяроў...

цкім пекле — і тых, якія, на шчасце, выжылі. У нас у калектыве былі розныя прапановы на гэты конт, і нават вельмі прыстойныя. Але мне падалося, што менавіта малюнак навучанцаў студыі Сяргея Пятровіча будучы найбольш блізкімі той ідэі, якая закладзеная ў нашым мемарыяле”.

А мяне вельмі ўражае ў мемарыяле яшчэ адзін унікальны, калі можна так выказацца, “артэфакт” культуры. На адным баку школьнай дошкі — нібы зламная, пакалечаная карта Беларусі, дзе адзначаны месцы дзіцячых канцлагераў. А на другім баку, і гэта кранае асабліва, — ахайныя дзіцячыя пачыркы выведзены ліст 15-гадовай дзяўчыні Каці Сусанінай свайму бацьку на фронт ад 12 сакавіка 1943 года. Вось пачатак гэтага да болі шчыmlівага дзіцячага “запавету”:

“Дарагі татачка! Пішу табе ліст з нямецкай катаргі. Калі ты, татачка, будзеш чытаць гэты ліст, мяне ў жывых ужо не будзе. Мая просьба да цябе, бацька, пакарай нямецкіх крывакомаў. Гэта завяшчанне тваёй паміраючай дачкі. Некалькі слоў пра маці. Калі вернешся, маму не шукай, яе расстралялі немцы. Калі дапытваліся пра цябе, афіцэр біў яе бізном па твары. Мама не стывала і горда сказала, вось яе апошнія словы: “Вы не запалохаеце мяне біццём. Я ўзгэўная, што муж вернецца назад і выкіне вас, падлых захопнікаў, прэ”. І афіцэр стрэліў маме ў рот. Дарагі татуська,

аб’ект давалася замарозіць, і гэтая паўза доўжылася даволі доўга. Аляксандр Фінскі ўспамінае: “Але як той казаў, няма ліха без добра. Напэўна, гэтую прэрэву нам даў лёс, каб ідэя выспела больш грунтоўна. Справа ў тым, што на той момант мной ужо быў зроблены эскіз фігуры дзяўчынкі — знакавай кампазіцыі, якая адкрывае мемарыял. Але да таго моманту, калі працы аднавіліся, я сваё рашэнне перагледзеў і прапанаваў Левіну зусім іншы варыянт скульптуры, які ён ухваліў і які ў выніку быў увасоблены...”

І сапраўды, бронзавая трагічная постаць дзяўчынкі-падлетка ў прастай сукенцы з паднятымі над галавой тонкімі рукамі і шырока разведзенымі пальцамі ўражае сваім болем і безабароннасцю. Яна нібы захінаецца ад рэальнага і непазбежнага жаху вайны, але ўсведамляе, што няма нават маленькай надзеі на выратаванне. Гэтае ўражанне ўзмацняючы і вастраску ўяўляючы, і схіленая галоўка, і вочы, якія глядзяць некуды ў левы край квадратнай пляшчкі, абсыпанай чырвоным друзам — на гэтым бронзавым

даў: адзін чорны, астатнія — залатыстыя. І “Белы паруснік”, падобны на папярэвы караблік — як метафара няздзейсненай дзіцячай мары. Тут той чорны прамень абрываецца.

На ветразях карабліка з абодвух бакоў адлігтыя ў метале імёны падлеткаў, зноўленых ў “справядлівых дакументах” фашысцкіх дзіцячых канцлагераў: Росцік, Стася, Злата, Віця, Воля, Пеця, Арына, Цёма, Алежка, Сіма... За гэтымі імёнамі — мільёны дзяў-

дадам, што органамі бяспекі было ўстаноўлена: у Чырвоным Беразе некалькі месяцаў дзейнічаў і канцлагер для дарослых, у якім змяшчалася да васьмі тысяч зняволеных — у тым ліку, каля тысячы людзей маладога ўзросту. Сярод іх — паўсотні мясцовых жыхароў. Усе яны былі адпраўлены на катаргу ў Германію, і што з імі там адбылося — невядома. Хіба можна такое забыць?

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экспурытнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.". **Выставы:**
■ "Май Данцыг. Да 90-годдзя майстра" — да 11 мая.

■ Выстава "Парцаланавае натхненне" (прысвечана творчасці мастака Леаніда Багданава (1937 — 2018), які ў другой палове XX стагоддзя ствараў новы від беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — мастацкі фарфор) — да 26 красавіка.
■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Віртуальная выстава твораў Вітала Чарнабрысава "Вангогісты Гаген".

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА". КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОІ XIX СТ.
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенці Ваньковіча".
- "Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст.".

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага рунніка.
■ **Займальны майстар-класы** па саломяляцтву, выбару традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Нярасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля цз 12:00 да 20:00
■ Міжнародны мастацкі праект "Чарнобыль. Эфект слячага" — да 2 мая.
■ Выстава твораў Аляксандра Маляя "Адвартны інфармацыя. Форма. Аб'ект. Прастора" — да 2 мая.
■ Выстава твораў мастака Антона Кетава "Лініі і куты" — да 2 мая.
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00
■ Выстава "Японская зратычная гравюра. Сюнга" — да 16 мая.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часова экспазіцыя

"Подых часу на кінаэкране" — да 18 красавіка.
■ Межмузейны праект "Музейныя лабірынты. Час сямейных адкрыццяў" — да 23 мая.
■ Часова экспазіцыя "Чырвоная" ў тыле ворага" да 100-годдзя газеты "Чырвоная змена" — да 21 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Захавальнікі" (куфры, шкатулкі, скрыні) — да 20 верасня.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Выставачны праект "Адбіткі часу і веры" — да 30 чэрвеня.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава работ Генадзья Чыстага "Жаночы погляд як душы адлюстраванне" — да 2 мая.
Ратуша
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас [kultura@tut.by!](mailto:kultura@tut.by)

■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дзвюх "Інтрыгі Кулідона".
■ Музейная камунікатывная праграма: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракака".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне вясельных цырымоні, святкаванне гадавіны вяселля.
■ Музейная фотопляцоўка.
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Цэнтральны групавы праект Фэстывалю скульптуры **SculptFest** Беларускага саюза мастакоў — да 30 красавіка.

Брэсцкія дзеці — лепшыя ў свеце!

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 8 — 9)

Дарэчы, увагу прыцягвае ўжо сама праграма, складзеная мастаком-пастаноўшчыкам (і, далалізім, галоўным мастаком тэатра) Мікалаем Палтаракам. Дарэчы, робіцца гэта ўжо не ўпершыню. Адметную праграмку, што складаецца ў кубік, мае, да прыкладу, брэсцкі спектакль "Сярожа вельмі тупы". Да навагодніх казак былі размаляўкі.

Такое вышталонае мастацкае афармленне рэкламнай прадукцыі — штурас індывідуальнае, скіраванае на змест і асаблівасці канкрэтнага спектакля, можа стаць адным з трэндаў гэтага тэатра.

Праграмка да "...Джоні" надрукавана на пажоўклівай тонкай паперы, як у газетах стагодовай даўніны, дзе любілі асвятляць крымінальную хроніку. А на звароце, акрамя бліжэйшых спектакляў, намалеваны лабірынт. І надпіс: "Знайдзі дарогу да Джоні". Я правярала: пракласці шлях сапраўды магчыма. Ці ж не сімвалічна?

Бо спектакль насамрэч ушчэнт разбівае шматлікія далейшыя перавозы гэтага сюжэта, што дайшлі ажно да расійскага мультсерыяла "Маша і Мядзведзь", дзе дзіўчынку выкрадаюць ваўкі. Пастаноўка адрасавана найперш падлеткам: яна аналізуе прывыі і магчымыя далейшыя наступствы дзіцячага садмысу. Пачынаецца ўсё звычайна з "быццам гульні" і забавы, а чым можа скончыцца?

У сцэнаграфіі — ніякіх адкрытых намёкаў на дакладны час і месца дзеяння. Напаўразбураныя калоны можна, канешне, аднесці да нейкай закінутай будоўлі, якіх хапае ў расійскім дэтэктывным "мыле" з адсылкай да 1990-х. Але тут калоны выступаюць як сімвал разбураных сямейных, выхаваўчых, грамадскіх устояў і, у той жа час, як спасылка да старажытнагрэчаскай трагедыі і, шырэй, міфалогіі.

Значнае адрозненне ад арыгінала ўжо ў тым, што Сэм і Біл не збігаюць, а самі дзюць здавацца ў паліцыю. Бо ў спектаклі яны не спрактыкаваныя махляры, а... музыканты, што беспаспяхова шукаюць грошы на новы праект. Да бацькі Джоні, падобна на тое, яны ўжо звярталіся. Безвынікова, хаця грошы ў яго ёсць. Таму вырашылі дзейнічаць іначай. І памыліліся: хлопчык башкама не патрэбны. Сізнанчанае з'яўленне бацькі, які сам чытае ліст з адмовай выкупляць сына, вырашана па-мэфістофелюўска: чырвонае святло, клубы дыму.

Атрымліваецца аповед без звычайнага пазелу на адмоўных і станоўчых герояў. Ва ўсіх — свае праблемы і прагалы. І гэта вымушае глядача не "праглынуць" чарговае ўвасабленне знаёмага сюжэта, а задумацца. Можна, хлопчык такі жорсткі не толькі з-за алуцтнасці сямейнай любові і паразумення, якімі павінен быць ахінуты, але і таму, што не атрымліваў "прывіўкі" культуры, мастацтвам? Для ягонага сям'і гэта непатрэбнае марнаванне грошай.

Так што ў Брэсце і сапраўды "дзеці — лепшыя ў свеце", як спяваецца ў заключнай песеньцы. Бо ў і ёсць магчымасць абмеркаваць пасля спектакля разам з бацькамі, куды і як выплохваць свае фантазіі ды энергію. А сёння, дарэчы, іх чакае новая прэм'ера -- казкі з аркестрам "Гісторыя Папялушкі", аздобленай пясочнай анімацыяй.

Фота Глеба МЯРЗЛІКІНА

Сцэна са спектакля "Выкраданне Джоні".

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
24 — "Багема" (опера ў 4-х дзях з адным антрактам). Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак а 19-й.
25 — "Рэквіем" (35 гадоў з дня Чарнобыльскай трагедыі). Дырыжор — Змітрый Мацвёнка. Пачатак а 18-й.
27 — **Кацэрт рускай вакальнай музыкі**. Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
28 — "Стварэнне свету" (балет у 2-х дзях). Дырыжор — Мікалай Калядка. Пачатак а 19-й.
29 — "Макбет" (опера ў 3-х дзях). Дырыжор —

Іван Касцяхін. Пачатак а 19-й.
30 — "Ганна Карэніна" (балет у 2-х дзях). Дырыжор — Алег Лясун. Пачатак а 19-й.
ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
24 — "Ох і залатая табакерка" (спектакль-імправізацыя па матывах беларускай народнай казкі на 2 дзеі). Пачатак аб 11-й.
25 — "Насарог і Жырафа" (гісторыя незвычайнага сяброўства на 2 дзеі). Пачатак аб 11-й.
25 — **Святотчны тэатральны капуснік** (16+). Пачатак а 18-й.